

Jubilejní almanach Jednoty čs. matematiků a fyziků 1862–1987

Miroslav Brdička; Štefan Schwabik

Časopis pro pěstování matematiky a fyziky a jeho pokračovatelé

In: Libor Pátý (editor): Jubilejní almanach Jednoty čs. matematiků a fyziků 1862–1987. Sestavil Libor Pátý k sto dvacátému pátému výročí Jednoty. (Czech). Praha: Jednota čs. matematiků a fyziků, 1987. pp. 30–83.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401931>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

ČASOPIS PRO PĚSTOVÁNÍ MATEMATIKY A FYZIKY A JEHO POKRAČOVATELÉ

Miroslav Brdička a Štefan Schwabik

V působení Jednoty na náš vědecký i národní život připadá důležitá úloha Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky, který vydávala v letech 1872 až 1950. V průběhu doby se od něj odštěpily přílohy pro studenty a pro učitele, ale základní mateřský časopis byl jediným našim vědeckým periodikem ve svém oboru. Význam tohoto Časopisu a celého úsilí spojeného s jeho tvorbou autorskou, redakční i vydavatelskou pro rozvoj matematiky a fyziky u nás, především pro výchovu několika vědeckých generací, lze stěží docenit. Nynější stopatnácté výročí Časopisu je dobrou příležitostí k pohledu na toto údobí historie Jednoty v zrcadle jejího časopisu a k reflexi vývoje naší matematiky a fyziky z jeho stránek.

V období po roce 1950 převzaly vydávání všech vědeckých časopisů státní instituce, spolu s nimi změnil i Časopis svého vydavatele. Přitom došlo k rozdělení na časopis matematický a fyzikální a byly zřízeny i cizojazyčné verze těchto nových časopisů. Nové časopisy však těsně navázaly na tradici Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky. I když je tedy nelze považovat za časopisy Jednoty, je zajímavé se alespoň stručně s jejich osudy.

K vydávání vlastního časopisu se Jednota vrátila v roce 1957; časopisem *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*, který vychází dodnes a vytváří úzké pojitko nejen mezi členy Jednoty, ale mezi čs. matematiky a fyziky vůbec.

I. *Vznik Časopisu a jeho osudy*

S pocity úcty a obdivu — věříme, že je s námi sdílí každý náš matematik a fyzik — listujeme prvním ročníkem „Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky“ (dále jen Časopis). Uvědomujeme si přitom, že již čtyři generace zájemců o matematiku či fyziku se mohly probírat dnes již

zažloutlými stránkami nejstarších ročníků Časopisu. Tento časový interval není v dějinách evropských moderních kultur období krátké, i když asi psychologický čas jednotlivců i národů v těch různých dobách měl různý chod. Možná, že to, co se nám dnes zdá jako idylické, nebo tvrdé, tak idylické nebo tvrdé nebylo, ale v každém případě objevení se Časopisu právě v druhé polovině minulého století se jeví přirozenou a do jisté míry i zákonitou „událostí“ (v prostoru i čase) v našem silicím národním povědomí.

Zrod Časopisu totiž zřejmě zapadá do široké vlny našeho národního obrození, které, i když poměrně nejednotné a tím i neschopné důrazně klást otevřené politické a národnostní požadavky, snažilo se aspoň krok za krokem obnovovat povědomí národní pospolitosti a pomalu se přibližovat k národní svébytnosti (včetně jazykové), na jejímž pozadí ovšem bylo i celé národní osvobození. Je to cítit i z projevů našich básníků, ať již jde o Máchův výkřik „... i kdybych cikánského byl rodu ...“, přes revoluční básně bouřlivého roku 1848, až po zatrpklá slova Sv. Čecha „... pro hrst ztuhlé rýže, poníženež důtky líže ...“, adresovaná do našich řad, neboť sny a tužby národa jen s podivnou váhavostí, a ještě jen ve slabém odvaru doznávaly svého „naplnění“.

Tento tónus národního života je jasně vysloven ve vstupním článku Časopisu věnovaném profesoru Stanislavu Vydrovi (jenž jako „Srdnatý Čech — *Cordatus Bohemus*“ vystupuje i v Jiráskově F. L. Věku): „*A jelikož co profesor universitní zakusil obtíží, jaké souvisely s přechodem od vyučovací řeči latinské k německé¹⁾ může nám býti zároveň i útěchou v dobách našich, kde pracně přecházíme od vyučovací řeči německé k české, kde snažíme se provésti, co tehdež již mělo a mohlo býti provedeno, a kde všemi silami máme pracovati, abychom vyplnili mezeru, která tímto zanedbáním povstala*“.

Pro hlubší pochopení cesty, vedoucí ke zrození našeho Časopisu, si povšimneme několika osobností, které pro ně připravovaly půdu. Zůstaňme ještě chvíli u Vydry. Tento „učení jezuita“ přednášel matematiku na pražské univerzitě od r. 1772 (tedy od svých 31 let) a setrval

¹⁾ Došlo k němu v r. 1784.

na stolicí matematiky pražské univerzity (byl také jejím rektorem), přestože následujícího roku 1773 byl jezuitský řád zrušen a bylo nařízeno „... že všichni jezuité, kteří času toho roku byli na universitách, mají stolic svých naprosto prázdní býti“. Připomeňme si jeho dva spisy, které jsou v námi uvažované souvislosti zajímavé, a to „Sätze aus der Mechanik, welche den Herrn Hörern der angewandten Mathematik vorzutragen pfligt St. Wydra, Prag 1795“ a „Počátkové aritmetiky“, který vyšel r. 1806, dva roky po jeho smrti. Ku konci svého života se totiž Vydra věnoval i „vykládání umění početního v jazyku českém“ a v tomto úsilí nepolevil ani poslední dva roky svého života, kdy byl slepý (tedy podobně postižený jako Euler) a poslední rok dokonce téměř hluchý. Z prvně uváděného díla je vidět, že se ku konci 18. století posluchačům matematiky resp. aplikované matematiky na Karlově univerzitě přednášela mechanika (teoretickou mechaniku jistě přednášel i profesor univerzity F. J. Gerstner).²⁾ Druhé dílo pak ukazuje, že se zde rodí česká matematická odborná literatura.

Je na místě ještě připomenout, že se uvádí, že Vydra za 30 let svého působení na univerzitě „vzdělal výše 10 000 žáků“.

Není naším úmyslem podrobně rozebírat českou knižní produkci z matematiky a fyziky v první polovině 19. století, soudíme však, že je na místě uvést dva autory, a to Dr. V. Sedláčka a Dr. J. Smetanu, kteří působili v Plzni.

Sedláček je autorem knih „Základové měřictví čili Geometrie“ z r. 1822 a „Základové Přírodnictví neb Fysiky a Matematiky potažené“, jejíž první díl je z r. 1825, druhý (pojedenávající o optice) pak z r. 1828. Pokud jde o Smetanu, vedle knihy „Základy Hvězdoslaví čili Astronomie“ z r. 1837 jde především o knihu „Siložpyt čili Fysika“, vydanou r. 1842 nákladem Matice České. Pro její charakteristiku (a tím i jejího autora) uvedme první větu předmluvy, která je i dnes, po téměř 150 letech, plně platná (a na tu dobu pozoruhodná): „Veliký pokrok, jež, jako vědy přírodní vůbec, tak fysika neobmezeným snažením pěstitelů svých zvláště za dnů našich učinila, zasluhuje pozornost nejen každého vzdělance, ale i většního obecnstva, an fysika následky výzkumů svých do života pospolitého mnohonasobně sahá, všeliká umění zdokonaluje, k vynálezům novým vede, výkony řemeslné šlechtí, ano za základ všech věd přírodních a technických považována býti může.“

Se vznikající knižní produkcí vystupuje do popředí otázka názvů pro základní matematické a fyzikální pojmy a operace. Je to problém závažný bez ohledu na to, jde-li o mate-

²⁾ Je to rozdíl od současného stavu, kdy posluchači odborného studia matematiky na Karlově univerzitě mají ve studiu žalostně málo fyziky, teoretickou fyziku v to počítaje. O Gerstnerovi a jeho díle viz též Brdička M.: Gerstner a jeho vlny, Čs. čas. fyz. A, 33 (1983), 389, 34 (1984), 288h.

matiku či fyziku. Uvedme několik ukázek. V matematice navrhované pojmenování „stejnina“ místo identita by možná bylo ještě přijatelné, ovšem jako jazykové perličky nám dnes zní „blíženky zbytnice“ = asymptoty hyperboly, „schoďníček“ = elipsoid, „poměročet“ = = logaritmus, „zvícnost“ („zvícka“) = kvantita, „zvícnictví“ = matematika, „zvícník“ = = matematik, „nicko“ = nula, „vícko“ = +, „mňíko“ = -, „činec“ = faktor, „hnát koutu“ = rameno úhlu, „týkalka“ = tangens nebo „počet lišný a celný“ = diferenciální a integrální počet.

Stejně tomu bylo i ve fyzice, takže v historickém sledu jsou následující slova synonyma: hmot, hmota, hmotnost, hmota (tíhová a setrvačná), massa a hmotnost. Ostatně i pro slovo fyzika byla ražena různá pojmenování jako „Umění přirozených věcí“ (J. Nejedlý r. 1806), „Učení o přirození“ (P. Michalko r. 1819), „Přírodnictví“ (V. Sedláček r. 1825), „Přírodoskum“ (K. Šádek³) r. 1825), „Silozpyt“ (J. Smetana r. 1842). Ani tehdy nebylo snadné nalézt vhodné termíny. V této snaze rozeznává Studnička⁴) tři období, a to: „S počátku užíváno bez rozpaku a výběru cizích slov nad míru, takže tu čeština zmakaronisována šeredně, na to nastoupila doba reakce, v níž úsilovně přihlíženo k přesnosti a čistotě jazyka, takže se až k druhé výstřednosti pošinul, a v naší době co třetí jde se zlatou cestou střední, kteráž se terminologii světové nevyhýbá, ale vlastních názvů nezanedbává.“

Je vidět, že i otázky terminologické si žádají reprezentativního orgánu, který by zprostředkoval pokud možno širokou diskusi zájemců o nově se rodící odborné termíny a taktně prosazoval kvalifikované závěry. Tato potřeba vyúsťuje v založení vhodné zájmové společnosti, jež pro plnění svých úkolů musí mít dříve či později k dispozici vlastní časopis.

Jde zřejmě o průvodní znak nově se rodící odborné a vědecké inteligence národa, který ve ztížených podmínkách (včetně hospodářských) usiluje o svou svébytnost. Věda se všemi průvodními jevy je základním znakem moderního národa. A i když to je v normálních poměrech záležitost odborná, v tehdejších českých poměrech je to i záležitost politická a sociální.

Vedle odborných knih vychází u nás v polovině minulého století stále více článků a publikací matematického a fyzikálního charakteru (především se vzdělávacím a informativním posláním) v časopisech jako „Časopis Musea Král. Českého“ (Musejník), „Živa“ (kterou vydával od r. 1853 fyziolog J. E. Purkyně s mineralogem J. Krejčím), „Krok“, „Osvěta“, „Hudební Listy“ atd. Je samozřejmé, že se musela objevit snaha po časopisech užšího a případně i odbornějšího charakteru, i když nelze podceňovat účast autorů matematického a fyzikálního zaměření na procesu obecného vzdělávání široké veřejnosti v probouzejícím se národě.

Po založení Spolku pro volné přednášky z matematiky a fyziky r. 1862

³) K. Šádek je také autorem díla „Hyboměrství neb Strojnictví čili Mechanika“ z r. 1830.

⁴) F. J. Studnička: O rozvoji naší literatury fysikální za posledních padesát let. Časopis, 5 (1877), 241. (Jde o pojednání uveřejněné též v Časopisu Musea Král. Českého, roč. 50.)

bylo již jen otázkou času, kdy u nás začne vycházet časopis výlučně matematického a fyzikálního obsahu. I když to trvalo celých 10 let (mezitím ovšem proběhla i prusko-rakouská válka v r. 1866), vyšlo slavnostně první číslo Časopisu v neděli dne 17. března 1872. O tom, že nešlo jen o odbornou záležitost, svědčí skutečnost, že večírku den předtím se zúčastnila řada významných osobností nejen našeho vědeckého, ale i veřejného a politického života v čele s F. Palackým a F. L. Riegerem⁵). Zrod Časopisu splývá s proudem našeho obrozeneckého hnutí.

Pro zajímavost ještě v krátkosti uvedme aspoň rozhodné a závěrečné kroky při tomto zrodu.

V roce 1869 byl profesor F. J. Studnička zvolen protektorem Jednoty a projevil přání, aby byla co nejdříve vydána „První zpráva Jednoty českých matematiků“ s obsahy odborných přednášek Jednotou konaných. Návrh byl předmětem jednání na několika schůzích Jednoty, neboť vyvstaly obavy, jak by byl uhrazen schodek, který byl s vydáním této publikace o 6 arších velmi pravděpodobný. Avšak schůze dne 9. ledna 1870 se zúčastnil profesor Studnička a prohlásil, „že všemnu ztrátu, kterou by Jednota při podniku tom utrpěla, hotov jest sám nahraditi, ano peníze za výtisky, které by zbývaly, k nahrazení deficitu, že napřed složí a o prodej se postará“.

Toto prohlášení bylo natolik závažné, že pod redakcí M. Neumanna a K. Zahradníka ještě v témže roce 1870 zmíněná zpráva skutečně vyšla, v následujícím roce byla zveřejněna „Zpráva“ druhá, aby v roce 1872 další „Zpráva“ sérii vydávání „Zpráv“ ukončila. Finanční obtíže se neobjevily, naopak Jednota našla podporu v širších kruzích. Proto bylo v únoru 1872 usneseno, aby byl vydáván „Časopis pro pěstování matematiky a fysiky“ a aby první číslo vyšlo k oslavě desátého výročí založení Spolku pro volné přednášky z matematiky a fyziky, tj. Jednoty. Redaktorem Časopisu byl zvolen F. J. Studnička, který se této funkce ujal s plnou vervou, takže již 17. března 1872 mohl Dr. Mírúmil Neumann, první starosta⁶) Jednoty, předložit veřejnosti první číslo „Časopisu pro pěstování matematiky a fysiky, kterýž se zvláštním zřetelem k studujícím rediguje Dr. F. J.

⁵) viz též recenzi 9. ročníku Časopisu v Časopisu Musea Král. Českého, 54 (1880), 367.

⁶) starosta — označení hlavy JČM (od roku 1874 bylo zavedeno označení „předseda“).

Studnička, profesor matematiky na c. k. universitě pražské a vydává Jednota českých matematiků“. Na str. 36 je titulní stránka prvního ročníku, na str. 37 jeho první „redakční kruh“.

Byl to první matematicko-fyzikální časopis v celé monarchii rakousko-uherské.

Sledováním jednotlivých ročníků našeho Časopisu se přesvědčujeme o tom, že jsou odrazem stavu vzdělanosti v matematice a fyzice v českých zemích a dávají zejména v počátcích dobrou představu o aktivitě česky mluvících a píšících matematiků a fyziků (v širším slova smyslu). Po všimněme si nejprve jeho strukturální stránky včetně osobností hlavních redaktorů a jejich spolupracovníků (tj. redakčních rad).

Nejprve se však pozastavme nad určitou nesrovnalostí. V názvu Časopisu je uvedena fyzika prakticky rovnocenně s matematikou, ale v názvu Jednoty fyzika resp. fyzikové nevystupují. Po prvních 14 ročníků je na titulní stránce uvedeno „Tiskem Dra. Edvarda Grégra. — Nákladem Jednoty českých matematiků“, ale od 15. do 32. ročníku je při stejné tiskárně uvedeno „Nákladem Jednoty českých matematiků a fysiků“ (podtrženo námi, viz str. 41), aby opět až do 42. ročníku⁷⁾, byla ve stejné souvislosti uváděna Jednota bez fyziků. Ovšem od 43. ročníku vystupují v názvu Jednoty fyzikové legitimně, neboť r. 1912 byly schváleny nové stanovy, ukončující 50 let osamocení matematiků v názvu Jednoty. Byla to tiskárna, která předběhla tuto událost o 35 roků?

Jak je zřejmé z titulní stránky prvního ročníku, byla náplň Časopisu volena „se zvláštním zřetelem ke studujícím“. Podle našeho soudu je to pochopitelné přinejmenším ze dvou důvodů. Na jedné straně to byly patrně důvody ekonomické, neboť nebylo možno předpokládat, že s výlučně vědeckou náplní Časopisu by jej mohlo sledovat, a tedy i odebírat, větší množství čtenářů. Na druhé straně šlo o to získat čtenářskou základnu z řad vysokoškolských a středoškolských studentů (vyšších ročníků) proto, že čím dříve a hlouběji zvládnou matematické či fyzikální myšlení, tím větší bude naděje na rozvoj celého příslušného vědního oboru.

Od prvního ročníku je zřejmá jeho určitá strukturální linie. Vedle hlavních článků charakteru přehledného resp. odborného (které později převažovaly) je patrná snaha po sdělování nových poznatků formou zpráv v rubrice Drobné zprávy a seznamování čtenářů s novinkami literatury

⁷⁾ Přitom od 35. ročníku až k ročníku 50. v roce 1921 přechází tisk na Knihitiskárnu B. Stýbla.

ČASOPIS

PRO PĚSTOVÁNÍ

MATHEMATIKY A FYSIKY,

KTERÝŽ SE ZVLÁŠTNÍM ZŘEATELEM K STUDUJÍCÍM

REDIGUJE

DR. F. J. STUDNIČKA,

PROFESSOR MATHEMATIKY NA C. K. UNIVERSITĚ PRAŽSKÉ

A VYDÁVÁ

JEDNOTA ČESKÝCH MATHEMATIKŮ.

ROČNÍK I.

V PRAZE.

TISKEM DR. EDVARDA GRÉGRA. — NÁKLADEM JEDNOTY ČESKÝCH MATHEMATIKŮ.

1872.

Titulní strana prvního ročníku „Časopisu pro pěstování matematiky a fysiky“.

STÁLÍ SPOLUPRÁCOVNÍCI TOHOTO ROČNÍKU:

DR. GABRIEL BLAŽEK,

DR. EMIL WEYR,

PROFESOROVÉ MATEMATIKY NA KRÁL. ČESKÉ POLYTECHNICE,

DR. MÍRUMIL NEUMANN,

SOUKROMÝ DOCENT EXPERIMENTÁLNÍ FYSIKY,

DR. AUGUST SEYDLER,

ADJUNKT NA C. K. HVĚZDÁRNĚ A SOUKROMÝ DOCENT MATHEMATICKÉ FYSIKY
NA C. K. UNIVERSITĚ.

Druhá strana prvního ročníku „Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky“.

v rubrice Věstník literární. Na středoškolské studenty je pamatováno články elementárního charakteru a rubrikou Úlohy, kde se, především pro studenty, zveřejňovaly problémy.

Vedle úloh určených pro středoškolské studenty byly totiž v několika prvních ročnících vypisovány i tzv. „Cenné úlohy“ pro odborníky, především z řad středoškolských profesorů, které byly finančně dotovány. Mezi řešiteli z řad středoškoláků (odměněných odbornými knihami) nalezneme velkou řadu jmen pozdějších vysokoškolských profesorů. Podle našeho soudu lze Úlohy hodnotit jako důstojného a zasloužilého předchůdce dnešních matematických či fyzikálních olympiád.

Časopis zřetelně ovlivňoval (po dobu svého působení) jeho redaktor F. J. Studnička (1836—1903). Zřejmě jej doslova „dělal“, když bylo třeba, zásoboval čísla svými vlastními pracemi, a to nejen odbornými pojednáními, ale i články historického a filozofického obsahu. Prvním zahraničním

autorem v Časopisu je Enrico d'Ovidio z Neapole s francouzským pojednáním v 1. ročníku „Les points, les plans, et les droites en coordonnées homogènes“. Je to jistá předzvěst mezinárodního charakteru časopisu. Ostatně již od počátku své existence se stal předmětem výměny s různými i zahraničními institucemi a dal tak základ vzniku na tu dobu bohatému časopiseckému fondu knihovny Jednoty českých matematiků (její základ byl položen již v roce 1863).

Redakční práce prof. Studničky prozrazuje ne vždy pozitivní zkušenost s autory. Je to zřejmé např. ze Studničkova článku o kvadratuře kruhu, v němž ukazuje, že problém nelze řešit. Stať pak doprovodil poznámkou: „Článek tento uveřejňujeme za tou příčinou, abychom mohli k němu poukázati, když nám někdo, jakž často se děje, oznámí, že se mu pomocí boží podařilo nalézt kvadraturu kruhu.“⁸⁾

Studnička pracuje pro časopis také jako překladatel, přeložil např. ve 3. ročníku článek o řetězových zlomcích. I když šlo o překlady zajímavých prací, signalizuje tato skutečnost nedostatek domácích autorů schopných psát na zajímavá témata.

Časopis sloužil jako členský časopis Jednoty, a proto obsahuje i zprávy o její činnosti, tj. především jejího výboru. Například ve 4. ročníku je zpráva, v níž se konstatuje, že Jednota má „592 údů“ a že jejím starostou je Emil Weyr. Objevuje se i výzva redaktora (již ve 2. ročníku): „Bohužel jsou ještě někteří odběratelé, kteří, ačkoliv časopis si po celý rok zasílali dali, doposud předplatné peníze zaslati pozapomněli. Tím ve vydávání časopisu jest Jednota velmi stížena ...“ Tehdy činilo předplatné pro studující a „údy Jednoty“ 3 zl., pro ostatní 4 zl. ročně.

V první fázi své existence působil Časopis jako jedinečný osvětový orgán. I když tím plnil své hlavní poslání, rostla v řadách členů Jednoty touha po vlastním ryze vědeckém časopise, určeném též pro cizince. O jeho vydávání bylo rozhodnuto r. 1875. V následujícím roce vyšel pod názvem Archiv matematiky a fysiky (str. 39), dočkal se však jen dvou

⁸⁾ Tato Studničkova poznámka je pochopitelná i dnes, kdy vedle kvadratury kruhu a trisekce úhlu (kružítkem a pravítkem) se objevují problémy perpetua mobile, struktury gravitace, experimentálního důkazu kvantování makroskopického pohybu např. setrvačníků, pozorování kosmických paprsků prostým okem ap.

ARCHIV

MATHEMATIKY A FYSIKY,

KTERÝŽ VYDÁVÁ JEDNOTA ČESKÝCH
MATHEMATIKŮ V PRAZE A REDIGUJE
STÁLÝ TAJEMNÍK

PUBLIÉ PAR LA SOCIÉTÉ MATHÉMA-
TIQUE DE BOHÈME À PRAQUE ET RÉ-
DIGÉ PAR LE SECRÉTAIRE PÉRPÉTUEL

Dr. EMIL WEYR.

SWAZEK PRVÝ:

TOME PREMIER.

V PRAZE.

TISKEM DRA. EDVARDA GRÉGRA. — NÁKLADEM JEDNOTY ČESKÝCH MATHEMATIKŮ

1876.

ročníků a r. 1878 bylo další vydávání zastaveno. Zřejmě bylo založení časopisu s mezinárodním charakterem v té době ještě předčasné.

Na konci 10. ročníku Časopisu je oznámení podepsané Studničkou, v němž uzavírá první dekádu časopisu a říká, že „...velmi rozmanité byly úsudky, jež se o něm veřejně a zvláště soukromě zde i na venkově pronášely a jež byly vesměs příznivé, pokud se zakládaly na objektivním pojmání našich potřeb a prostředků literárních.“ Studnička současně skládá — pro pokračující slábnutí zraku — funkci redaktora a končí přáním, aby se Časopis „oblíbeným střediskem stal pro všechny matematické snahy, pokud v rouše českém se vyhledávají a nabývají platnosti“.

Od 11. ročníku převzal redakci Časopisu Eduard Weyr (1852—1903), profesor matematiky při c. k. české vysoké škole technické v Praze. Tuto funkci však zastával jen dva roky. Od 13. ročníku, tj. od roku 1884, byl po plných 20 let redaktorem časopisu Augustin Pánek (1843—1908), tehdy docent a později profesor matematiky na české technice v Praze.

Pánkovo redaktorské období charakterizuje už zavedený časopis, který je čten nejen u nás. V tomto období je v oblasti matematiky patrná značná orientace na geometrii, která byla tou dobou u nás velmi silná (Ed. Weyr, L. Pelz, B. Procházka aj.), a rovněž větší zastoupení článků s fyzikálním zaměřením.

V roce 1893, tj. od 22. ročníku, změnil Časopis svůj podtitul na „spolupůsobením odborníků rediguje prof. A. Pánek a vydává Jednota českých matematiků“ a současně dostal přílohu, která měla elementárnější náplň a byla určena studentům středních škol. Myšlenka vyčlenit elementární články do zvláštní přílohy pochází od Václava Řehořovského.

O trvajících mezinárodních vztazích našich matematiků svědčí např. výňatky z korespondence Ed. Weyra s Ch. Hermitem, který byl také čestným členem Jednoty. (Jeho úmrtí bylo v roce 1901 v Časopise připomenuto.)

Ve 32. ročníku se v osobě M. Fabiánové, kand. filosofie v Praze, objevuje i první autor něžného pohlaví se zjevným zájmem o fyziku, neboť píše o Zeemanově jevu.

Na přelomu století, tj. ve 28. ročníku z roku 1899, je oznámení, že vyšla (r. 1898) první kniha v řadě „Sborník Jednoty českých mathe-

ČASOPIS

PRO PĚSTOVÁNÍ

MATEMATIKY A FYSIKY,

KTERÝŽ

SE ZVLÁŠTNÍM ZŘEATELEM K STUĐUJÍCÍM

REDIGUJE

PROF. AUGUSTIN PÁNEK

A VYDÁVÁ

JEDNOTA ČESKÝCH MATHEMATIKŮ.

ROČNÍK XVII.

V PRAZE.

Tiskem dr. Ed. Grégra. — Nákladem Jednoty českých matematiků a fyziků.

1888.

matiků v Praze“, a to Ed. Weyr: Projektivná geometrie základných útvarů prvního řádu, 192 str., 112 obr., cena 2 zl. 40 kr., pro členy 1 zl. 80 kr.⁹⁾ V témže ročníku je otištěno francouzské pozvání k mezinárodnímu sjezdu matematiků v Paříži (6.—12. srpna 1900), na němž David Hilbert vystoupil se svými 23 problémy a otevřel tak matematice bránu do dvacátého století.

V roce 1904 se ze soukromých příčin vzdal Pánek redakce Časopisu, „*jemuž za nynějších poměrů nemohu věnovat své síly v té míře, jak bych si přál*“. Na schůzi výboru Jednoty byla provedena reorganizace redakce Časopisu, který pak počínaje 34. ročníkem 1905 vychází jako „*Časopis pro přestování matematiky a fyziky. Spolupůsobením odborníků rediguje v části matematické Dr. K. Petr, profesor české university, v části fyzikální Dr. Boh. Kučera, docent české university*“. V Časopise se objevují hojnější zprávy z výboru Jednoty, jejímž předsedou byl v té době c. k. dvorní rada profesor Dr. Č. Strouhal (1850—1922). Ten v něm v 37. ročníku (1908) referoval o reformě středních škol v Rakousku a věnoval pozornost i rubrice Mosaika.

Od 36. ročníku předal prof. dr. K. Petr (1868—1950) redakci „Přílohy“ prof. L. Červinkovi. Od 39. ročníku se uvádí, že úlohy v Časopise pořádá dr. K. Rychlík. Časopis, soudě podle zpráv uveřejněných, byl subvencován ministerstvem kultu a vyučování částkou 800,— K na ročník.

Rozsah prvních dvaceti ročníků se pohyboval kolem 300 stránek (např. 1. ročník měl 261 stran, 19. již 336 stran) a lze říci, že se koncem druhé dekády projevuje jeho zřetelný růst. Přitom se objevuje stále více skutečně vědeckých článků, a jelikož roste i rozsah Přílohy, nabývají jednotlivé ročníky na objemu. Tak např. 31. ročník má 484 stran, nemluvě o devadesáti stranách autorského a oborového indexu za prvních třicet ročníků, ale 32. ročník má již 594 stran. Zhruba lze říci, že rozsah 600—700 stránek si Časopis udržoval téměř až do konce první světové války. Její vliv je na Časopise znát od roku 1917 (roč. 46), co do stránek počíná „hubnout“. Ve zprávách jsou zmínky o drahotních přírážkách např. i na publikace Jednoty, ale u Časopisu se drahotní přírážka nepočítá; zasílá se zdarma členům, kteří „svým povinností členským dostáli“. Výbor Jednoty ve svých zprávách sděluje, že upisuje válečné půjčky, které v roce 1918 dostoupily již výše 14 000,— K.

Vznik Československé republiky v roce 1918 na stránkách Časopisu

⁹⁾ V desetiletí od r. 1899 do r. 1909 vyšlo v tomto sborníku 12 knih od sedmi autorů v rozsahu celkem 5500 stran (podrobný seznam z Posejpalova „Dějepis Jednoty“ je přetištěn ve sborníku „100 let české novodobé fyziky“, str. 84, vydaném Univerzitou Karlovou. Praha 1982).

zvláště zaznamenán není. Je to pochopitelné; Časopis nemusel nijak měnit svůj obsah, neboť byl stále duchem i obsahem český. Od 48. ročníku počínaje jsou v obsahu uváděny názvy článků i francouzsky. Poválečné období je znát na sníženém rozsahu a také např. na velmi nekvalitním papíru, na němž byl v té době časopis tištěn.

Počínaje 50. ročníkem převzal redakci matematické části dr. Bohumil Bydžovský (1880—1969), profesor matematiky na Karlově univerzitě. Od tohoto ročníku jsou společně na jednom místě uvedeny francouzské (později obecně cizojazyčné) výtahy článků. Jelikož v roce 1921 umírá redaktor fyzikální části Časopisu prof. dr. Kučera (1874—1921), vrací se výbor Jednoty k osobě jednoho redaktora, takže 51. ročník Časopisu „rediguje B. Bydžovský, při redakci spolupůsobí K. Petr, F. Záviška, A. Žáček. Vydává Jednota československých matematiků a fyziků v Praze. Tiskem a nákladem vlastním“, a současně začínají vycházet „Rozhledy matematicko-přírodovědecké. Přílohy k Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky pro studující škol středních“ pod redakčním vedením dr. Vladimíra Ryšavého.

Lze říci, že od 51. ročníku mění Časopis svoji Přílohu na Rozhledy matematicko-přírodovědecké, které zahajují svůj první ročník jako jeho samostatná součást. Toto osamostatnění Přílohy mělo zřejmě umožnit středoškolským studentům, aby se stali předplatiteli „Rozhledů“, aniž by museli odebírat celý časopis.

Později výbor Jednoty rozhodl vydávat další přílohu, určenou především středoškolským profesorům, a tak od 55. ročníku se objevuje „Příloha didakticko-metodická“ s předpokládaným rozsahem 2–3 tiskových archů. Měla sloužit i jako diskusní fórum. Od 56. ročníku, tj. v roce 1927, byl do redakce této přílohy přibrán Jaroslav Friedrich a Příloha, která byla v předešlém prvním ročníku rozptýlena po celém Časopise, tvoří v dalších ročnících již samostatnou, zvláště číslovanou součást. V jejím obsahu se prakticky nic nemění, i když mění svůj název na „Vyučování – Zprávy – Literatura“.

Od 59. ročníku v r. 1930 je vědecký obsah Časopisu dělen na část matematickou a část fyzikální, od 60. ročníku začíná Časopis zveřejňovat přehled původních publikací českých matematiků a fyziků. Redigováním „Rozhledů“ byl pověřen J. Schuster, profesor reálky v Praze.

Od 64. ročníku lze v Časopise zaznamenat další, značně radikální změnu. Hlavními redaktory se stávají V. Jarník (1897—1970) a F. Záviška (1879—1945). V matematické vědecké části zabírají většinu místa zprávy

ČASOPIS
PRO PĚSTOVÁNÍ
MATEMATIKY A FYSIKY
ČÁST VĚDECKÁ

Hlavní redaktoři:

VOJTĚCH JARNÍK a FRANTIŠEK ZÁVIŠKA

Členové redakční rady:

BOHUMIL BYDŽOVSKÝ, EDUARD ČECH, VÁCLAV HLA VATÝ,
MILOŠ KÖSSLER a KAREL RYCHLÍK pro část matematickou,
VÁCLAV DOLEJŠEK, BOHUSLAV HOSTINSKÝ, MILOSLAV A.
VALOUCH a AUGUST ŽÁČEK pro část fyzikální.

Vydává

JEDNOTA ČESKOSLOVENSKÝCH MATEMATIKŮ A FYSIKŮ

za podpory ministerstva školství a národní osvěty.

ROČNÍK 64.

1934-35.

V PRAZE 1935

Nákladem Jednoty československých matematiků a fyziků v Praze.
Knihtiskárna „Prometheus“, Praha VIII, Rokoska 94.

o II. sjezdu matematiků zemí slovanských, který se konal v Praze v roce 1934. Byl to první velký matematický kongres na našem území. Referáty jsou povětšinou v cizích jazycích, a to je pro Časopis v dalším už příznačné.

Od 66. ročníku rediguje rubriku o vyučování spolu s F. Vyčichlem V. Štech. Pozoruhodná je v tomto ročníku i podrobná zpráva V. Kořínka o Akademii věd SSSR. Je to první informace tohoto druhu v Časopise.

Od 61. ročníku se v Časopise objevuje pojem redakční rady. Matematickou část Časopisu řídil B. Bydžovský s redakční radou tvořenou E. Čechem, K. Petrem a K. Rychlíkem, fyzikální část A. Žáček (1882 až 1961) s redakční radou, jejímiž členy byli V. Dolejšek, B. Hostinský a F. Záviška. Didakticko-metodickou část řídil J. Friedrich a Věstník, v němž byly zveřejňovány zprávy z Jednoty, vedl M. Valouch. Od 62. ročníku byli redaktory Rozhledů F. Vyčichlo a A. Wangler. Od 67. ročníku je hlavním redaktorem fyzikální části Časopisu M. A. Valouch (1904—1976). V tomto ročníku nalezneme i zprávu o slavnostní schůzi k 75 letům Jednoty.

68. ročník sice ještě má v podstatě nezměněný rozsah, ale zprávy z Jednoty a obecné výpovědi o podmínkách vědy, jsou zřejmou předzvěstí krutého období války, která nejen Časopis, ale celou vědu u nás na více než 5 let paralyzovala. To je vidět z 69. ročníku, který ještě čerpá z materiálů z doby před okupací, je však posledním — rozsahem polovičním — dokumentem toho, v jaké situaci se octlo Československo a s ním i naše vědy.

70. ročník Časopisu má na titulním listě vřechení 1940—1941, úplný se však ke čtenářům dostal až po válce v roce 1945, sestaven z materiálů, které už byly hotové a vytištěné, avšak okupanti je nedovolili uveřejnit. Po zavření českých vysokých škol dostali čtenáři Časopisu do rukou podrobné návody ke studiu matematiky, jež v předtuše zlého a krutého období napsali V. Jarník a V. Kořínek; tím pomohli alespoň částečně překlenout mezeru ve výchově mladých matematiků a fyziků.

71. ročník Časopisu vyšel v roce 1946. V osobách hlavních redaktorů nedošlo ke změnám. Přesto vydává svědectví o krutém období války, která postihla velmi citelně i redakci Časopisu, zejména její fyzikální část. Oběťmi nacismu se stali V. Dolejšek, J. Sahánek a F. Záviška. Obecně lze

řící, že v poválečných ročnících Časopisu se projevuje dlouhá doba uzavření českých vysokých škol a omezené činnosti Jednoty v době války.

V roce 1948 byla provedena reorganizace Časopisu. Jednota navrhuje, aby k potřebám didaktiky a učitelů byla oddělena část „Vyučování“ jako samostatný časopis s názvem „Matematika a fyzika ve škole“; žádá vlastně o povolení vydávat časopisy tři, a to Časopis pro pěstování matematiky a fyziky (4 sešity ročně, 480 stran), Matematika a fyzika ve škole (5 sešitů ročně, 400 stran) a Rozhledy (8 sešitů ročně, 256 stran).

Od 73. ročníku byli odbornými redaktory Časopisu K. Havlíček (1913—1983) a Z. Pírko (1909—1983). V 74. ročníku byla uveřejněna zpráva o společném III. sjezdu československých a VII. sjezdu polských matematiků, který se konal v Praze. Stylem je tato zpráva podobná zprávě o sjezdu slovanských matematiků z 64. ročníku. V tomtéž ročníku Časopisu si lze přečíst nové stanovy Jednoty schválené v roce 1949. Následující 75. ročník má novou redakční radu, hlavní a odborní redaktoři však zůstávají. Setkáváme se zde i s oznámením, že svoji činnost končí Přírodovědecké nakladatelství a Nakladatelství Jednoty a že je založeno nové státní Vědecké vydavatelství. Tento 75. ročník Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky z roku 1950 je posledním ročníkem, který vyšel pod tradičním názvem a byl vydáván Jednotou československých matematiků a fyziků a v němž vystupují matematika a fyzika společně.

II. *Obraz naší matematiky na stránkách Časopisu*

Z hlediska matematického obsahu jsou počátky Časopisu charakteristické zejména osvětovou prací a články z okruhu redakce. V prvním ročníku to jsou práce Em. Weyra (O trojúhelnících kruhových), A. Seydlera (Poznámka k integrování některých diferenciálních rovnic lineárních), A. Pánka (O některých integrálech omezených) a Studničkova stať týkající se determinantů. F. J. Studnička hrál v časopise dominantní roli nejen jako redaktor, ale i jako autor. Ve druhém ročníku nalézáme jeho článek „O duchu mathematickém a některých jeho zjevech“, jenž je psanou formou přednášky proslovené 20. října 1872 při zahájení nové etapy činnosti Jednoty českých matematiků; zabývá se v něm matematizací

a dedukcemi v matematice přístupnou popularizující formou. K této tematice se Studnička vrátil ještě v 8. ročníku v článku se stejným názvem Píše v něm např.: „*Platí-li kde vůbec, platí v jistém smyslu i v matematice „aliter in theoria, aliter in praxi“; jedná-li se totiž o úsporu práce hmotné i rozumové, přičemž se vyskytují mnohé zvláštnosti tak zvaného ducha mathematického.*“ Pokračoval též v sérii článků o determinantech. Ve Věstníku literárním je v tomto čísle zveřejněn seznam spisů o počtu pravděpodobnosti a teorii nejmenších čtverců péčí A. Pánka. O elementárních pojmech pravděpodobnosti píše A. Pánek i v 6. ročníku Časopisu (O mathematické a morální naději).

Na stránkách časopisu se už od samých počátků projevuje tzv. česká geometrická škola. Geometrie byla v matematice oblastí, ve které se u nás úspěšně pracovalo. Vědecké výsledky nalézaly pochopitelně i jiné fórum pro své zveřejnění, Časopis však výzkumný proud a tendence zachytil, zejména v člancích bratrů Ed. a Em. Weyrových, V. Řehořovského, J. S. Vaněčka a dalších.

Studnička vedl časopis po linii, která měla zvýšit obecnou vzdělanost v matematice. Psal přehledné články („O původu a rozvoji nauky o číslech“, roč. 4, „O původu a rozvoji počtu diferenciálního a integrálního“, roč. 8), články vzpomínkové („Karel Bedřich Gauss. Na oslavu stoleté památky jeho narození“, roč. 6). I když už po desátém ročníku přestal být redaktorem, zůstal velmi pilným autorem. Hned první článek v 11. ročníku je vzpomínkou u příležitosti stého výročí narození Bernarda Bolzana. Studnička tento svůj článek uzavřel dosti kritickou větou: „Jak by se bylo studium této vědy, již zastupoval tolik let přísný Jandera, u nás prohloubilo a rozšířilo, kdyby ji byl současně též vykládal nadšený Bolzano.“ Lze to chápat i jako postesknutí nad úrovní a šíří české matematiky té doby. Za článkem následuje Bolzanův „Ryze analytický důkaz poučky, že mezi dvěma hodnotami, jež poskytují opačně označené výsledky, leží nejméně jeden reálný kořen rovnice“, který z němčiny přeložil F. J. Studnička.

V 11. ročníku je zajímavý článek Václava Šimerky, faráře v Jenšovicích u Vys. Mýta: „Síla přesvědčení. Pokus v duchovní mechanice“. Je v něm zajímavá výzva adresovaná do řad těch, kteří přírodovědnou

a matematickou pravdu znají, nejsou však ochotni ji sdělovat, protože „...líná pravda ponechává bojiště bludům zrovna tak jako i o nejsilnější právo přichází, kdo si je nehájí“.

V „Poznámce o číslech kmenných“ v témže ročníku F. J. Studnička s potěšením oznamuje, že číslo $2^{2^{2^3}} + 1$ je dělitelné číslem 167772161.

Prudký vývoj matematiky v 19. století, který byl v tomto období završován, se na stránky časopisu dostává pomalu. Ve 12. ročníku čtenáře jistě zaujal velmi fundovaný článek Ludvíka Krause, docenta na české univerzitě „Základové arithmetiky“ (dle výkladů prof. K. Weierstrassa).¹⁰⁾ Článek ukazuje, že přestože u nás v matematice vládla trochu staromilský duch daný jistým „nedostatkem kádrů“, nechybělo náležité pochopení pro modernější partie a vydavatelé Časopisu dávali prostor i mladým, kteří měli náležité znalosti a schopnosti: příležitost dostal v dnešních měřících velmi mladý docent univerzity, jenž s nadšením vykládal weierstrassovskou aritmetizaci matematiky a byl zjevně okouzlen přesností berlínské školy. K této „mládeži“ patří i Matyáš Lerch (1860—1922), který na stránky Časopisu vstoupil v 10. ročníku geometricky orientovaným článkem „Příspěvek k theorii kuželoseček“, od geometrie se však brzy odpoutal a věnoval se i analýze, píše např. v 11. ročníku článek „Poznámka o funkci $\sin x/x$ “ a ukazuje, že nekonečný součin $\sin x/x = \cos x/2 \cdot \cos x/4 \cos x/8 \dots$ konverguje. V 15. ročníku pak nacházíme od Lercha „Pojem čísla iracionálního“ v souvislosti s různými způsoby zavedení reálných čísel, „Axiom Archimedův“, „Vývoj theorie množin“ (snad první českou informaci o práci M. Cantora) a obsáhlejší článek „O soustavách bodů a jich významu v analísi“, rovněž s množinovým zaměřením. M. Lerch se posléze stal, jak známo, jedním z nejvřelších a nejaktivnějších českých matematiků.

V době redaktorství A. Pánka (do 33. roč. v roce 1904) je patrná snaha po prohloubení vědecké úrovně časopisu. Ve směru geometrickém vyniká v tomto období zejména Ed. Weyr rozsáhlými pracemi v theorii kuželoseček a invariantů (24. roč.), „O soustavách orthogonálních ploch“ (25. roč.),

¹⁰⁾ L. Kraus získal v roce 1878 doktorát v Praze, pak navštívil F. Kleina v Mnichově a posléze studoval 4 semestry v Berlíně u Kroneckera a Weierstrasse. Zemřel na začátku r. 1886 ve věku necelých 29 let.

o teorii ploch 2. stupně (26. roč.). Informativní charakter má článek: „Základové geometrického počtu Grassmannova“¹¹⁾ od A. Libického v 25. ročníku časopisu. Ed. Weyr však publikuje i práce analytického zaměření (vyjádření nekonečných součinnů s racionálními členy pomocí funkce T , o sčítání řad pomocí eliptických funkcí) a zveřejňuje i výňatky ze své korespondence s Charlesem Hermitem (např. v 22. ročníku o definici logaritmu pro imaginární veličiny a v 23. roč. výňatek „Sur une intégrale définie“ z Hermiteova dopisu Ed. Weyrovi). Pilným autorem je stále M. Lerch („Příspěvky k elementární teorii eliptických integrálů“ — 17. roč.), v Časopise publikuje i potom, co se stal profesorem university ve švýcarském Freiburgu, např. „O součtech Gaussových“, „O některých integrálech omezených“ ve 28. ročníku. Nová témata přináší do časopisu Jan V. Pexider: „Příspěvky k infinitesimálnímu počtu“, „Studie o funkcionálních rovnicích“ (29. roč.). Náplň časopisu je neustále zaměřena i ke studentům gymnázií, mnoho článků elementárního charakteru z matematiky píše Studnička, Lerch, Pánek a další.

Na přelomu století se v Časopise objevují první práce zakladatele naší novodobé matematiky Karla Petra (1868—1950), který svými pracemi z algebry a klasické matematické analýzy dosáhl mezinárodního uznání.¹²⁾ Např. „Poznámka k číslům Bernoulliho“ (28. roč.), „O determinantu z Bernoulliských funkcí“ (33. roč.) a další. Ve 33. ročníku Časopisu je zajímavý referát J. V. Pexidra „O znázornění čísel délkami a naopak“, v němž vykládá hilbertovskou axiomatiku na základě epochální knihy D. Hilberta „Grundlagen der Geometrie“.

Nástup K. Petra do funkce redaktora matematické části Časopisu od 34. ročníku v r. 1905 je příznakem „střídání generací“ v naší matematice. Objevují se nová jména geometrů (F. Kadeřávek, J. Kounovský, J. Sobotka, B. Bydžovský). Výraznou osvětovou činnost provádí Bohuslav Hostinský, v 39. roč. píše kupříkladu o funkci ζ v článku „Riemannova

¹¹⁾ tj. vektorového počtu

¹²⁾ Ovšem Petrova prvotina je již v 16. ročníku Časopisu; Petr jako oktáván gymnázia v Chrudimi publikoval krátkou práci „Poznámka o součtu $\sum_{u=1}^N E \sqrt{u}$ “, kde $E(x)$ je celistvá část reálného čísla x a $r = 2, 3, \dots$ (např. $E(\sqrt{10}) = 3$). Tímto problémem se zabýval V. J. Bunjakovskij v řadě článků uveřejněných ve spisech petrohradské akademie.

Příspěvky k elementární teorii eliptických integrálů.

Píše

Matyáš Lerch,

docent číste vysoké školy technické v Praze

(Dokonceni.)

Pozn. Budeme nazývatí veličiny e_x *normalními kořeny* funkce $R(x)$, funkci $4z^3 - g_2z - g_3$ *normalním její tvorem*.

2. Vyšetřme nyní, jak souvisejí normalné kořeny e_x^* funkce $R\left(\frac{ax' + b}{cx' + d}\right)(cx' + d)^2$ s normalními kořeny e_x funkce $R(x)$, z níž vznikne ona lineární transformací.

Ano tu platí

$$x = \frac{ax' + b}{cx' + d} = \frac{a}{c} + \frac{bc - ad}{c(cx' + d)},$$

takže lze klásti

$$x = m + ny, \quad y = \frac{1}{t}, \quad t = cx' + d,$$

kde znamenáno

$$m = \frac{a}{c}, \quad n = \frac{bc - ad}{c},$$

bude lze řešiti problém tím, že ustanovíme vztah mezi normalními kořeny funkce $R(x)$ a normalními kořeny e_x^* funkce $R(m + ny)$,

pak vztah mezi e_x^* a normalními kořeny e_x^* funkce $R\left(m + n\frac{1}{t}\right) \cdot t^2$,

a posléz vztah mezi e_x^* a normalními kořeny e_x^* funkce

$$R\left(m + \frac{n}{cx' + d}\right)(cx' + d)^2.$$

Uvázímeli, že při $R(m + ny) = S(y)$ bude

$$R\left(m + n\frac{1}{t}\right) = S\left(\frac{1}{t}\right),$$

theorie o počtu prvočísel v daných mezích“. V 41. ročníku pak referuje o Fredholmově teorii integrálních rovnic v rámci knižních recenzí. Recenzní rubrika se vůbec rozrůstá, nalézáme v ní i recenze českých knih. Recenze nejsou nikterak shovívavé, leckdy zaznívá velmi ostrý polemický tón. V 46. ročníku si lze kupř. přečíst mimořádně kritickou Lerchovu recenzi knihy F. Čuříka „Základy vyšší matematiky“. V oblasti klasické analýzy se vedle M. Lercha stále výrazněji prezentuje hlubokými matematickými výsledky K. Petr (o separaci kořenů algebraických rovnic (38. roč.), o minimu kvadratických forem (40. roč.), o metodách výpočtů např. eliptických integrálů aj.), B. Hostinský (O absolutním minimu v teorii geodetických čar, 42. roč.), K. Rychlík (O de la Vallée-Poussinově metodě sčítání, 46. roč.), M. Kössler, E. Schönbaum a další. I žákům určená příloha z té doby skýtá zajímavé čtení, např. E. Schönbaum píše kapitoly o analytické teorii čísel (34. roč.), B. Bydžovský o teorii maxim a minim (36. roč.) atd.

V době těsně po 1. světové válce upoutá pozoruhodná série článků M. Lercha „O transcendentách počtu integrálního“, která počala vycházet v roce 1919 a byla ukončena v 51. roč. Časopisu v roce 1921. Od 50. roč. redigoval Časopis v matematické části B. Bydžovský. V tomto ročníku je např. oznámeno, že „byl utvořen z českých matematiků „Národní výbor“ (Comité national), jakožto součást mezinárodní unie matematické. Členy výboru jsou J. Sobotka (za Českou akademii), K. Petr (za Královskou českou společností nauk), B. Hostinský (za Masarykovu universitu v Brně) a B. Bydžovský (delegát Jednoty). Čestným předsedou je M. Lerch“. V témže ročníku je článek „O křivkovém a plošném elementu třetího řádu projektivního prostoru“ od Eduarda Čecha (1893—1960), který výrazně ovlivnil československou matematiku až do dnešních dnů.

V 49. roč. je Petrův článek „Příklad funkce nemající v žádném bodě derivace“, na který navazuje K. Rychlík. Do jisté míry s tím souvisí článek M. Jaška „Funkce Bolzanova“ v 51. ročníku, seznamující s nálezem neznámého rukopisu B. Bolzana ve Vídni a s komentářem k tomuto rukopisu. Na něj pak navazuje známý článek Vojtěcha Jarníka „O funkci Bolzanově“, v němž provádí podrobnou analýzu Bolzanovy funkce a ukazuje, že tato nemá v žádném bodě derivaci. M. Jašek pak ještě v 53. ročníku

seznámil čtenáře s pojmem funkce s nekonečným počtem oscilací, který našel v rukopisech B. Bolzana.

Většina matematických článků ze začátku dvacátých let vypovídá o neobyčejné síle geometrické tradice v naší matematice. Noví autoři geometrických prací jsou V. Hlavatý, J. Klíma, M. Mikan a další. Vedle toho je patrné, že také v jiných směrech matematiky vyrůstá silná generace mladých vědců.

V oblasti matematické analýzy o tom svědčí přesné analytické práce V. Jarníka, např. o derivovaných číslech, o mřížových bodech ve více-rozměrných koulích, o Mengerově teorii dimenzí atp. Mezi autory článků v Časopise nalézáme dále O. Borůvku, M. Hampla, J. Hronce, J. Kauckého, V. Knichala a další.

V 54. ročníku si lze přečíst zprávu o 7. mezinárodním sjezdu matematiků v Torontu, jehož se zúčastnili B. Bydžovský, M. Kössler a Vlad. Novák. Je to v jistém smyslu předzvěst toho, že se naše matematika v období mezi oběma válkami otevřela světu; pronikají do ní nové pojmy a metody. Například na moderní teorii pravděpodobnosti se orientuje B. Hostinský, který spolupracoval se známým italským matematikem V. Volterrou, o statistice píše E. Schönbaum, vedle K. Rychlíka se s algebraickým tématem objevuje V. Kořínek. E. Čech se projevuje jako klasický analytik (o funkcích x^a , e^x , $\log x$, $\sin x$, $\cos x$ v 57. ročníku, Petrova elementární metoda vyšetřování Fourierových řad, 59. roč.) a v 61. roč. z roku 1932 už i jako topolog (Ireducibilní souvislá množství s n body). V témže ročníku je i práce F. Vyčichla „Některé užití kvadratických transformací v deskriptivní geometrii“. Nalezneme zde i velmi ostrou polemiku o knize Fr. Rádla „Učebnice matematiky pro vysoké učení technické“, kterou vedli s autorem K. Petr a V. Jarník a která posléze končila prohlášením celé skupiny československých matematiků.

V 62. ročníku z r. 1933 jsou mezi autory B. Knaster (přehledná práce o nerozložitelnosti kontinuí) a V. Volterra, jehož články obsahují přednášky o variačním počtu, které konal v Praze a v Brně. Nová je topologická tematika teorie dimenze (E. Čech), teorie prostých funkcí (L. Špaček, O. Dvořák), teorie reálných funkcí (M. Neubauer) a metoda kategorií v teorii reálných funkcí (V. Jarník).

Z počátku nebylo možné charakterizovat Časopis jako přísně vědecký, rozvoj vědy mezi válkami a zejména skupina schopných a erudovaných vědců však svojí prací mění i charakter Časopisu. Lze snad bez nadsázky říci, že proces přeměny Časopisu ve vědecké periodikum byl završen ve třicátých letech. Tento mezník je možno spojit s nástupem nového redaktora pro matematickou vědeckou část V. Jarníka v roce 1934, i když je to pouze zjednodušená časová orientace. Veškeré dění souvisí s vědeckými osobnostmi, jež vychovaly i své žáky a následovníky. Tou dobou se např. objevují první práce vynikajícího mladého topologa B. Pospíšila (1912—1944), brněnského žáka E. Čecha (např. Sur un problème de MM. S. Bernstein et A. Kolmogoroff, 65. roč.; Sur le nombre des topologies d'un ensemble donné, 67. roč.). K tomuto okruhu patří i Josef Novák (Charakter množiny, 66. roč.; Zwei Bemerkungen zum Bernsteinschen Ultrakontinuum, 68. roč.), Karel Koutský a Miloš Neubauer.

Naše matematika se zásluhou vědeckých osobností začíná internacionalizovat. E. Čech byl tou dobou v Princetonu a inspiroval tamnější mladé matematiky, Časopis se postupně stává mezinárodním vědeckým fórem. Připomeňme jen stručně několik jmen: L. Zippin o jednom Čechově problému, A. Walfisz k tématice mřížových bodů zpracované V. Jarníkem, G. N. Watson k tématu numerických výpočtů integrálů v podání K. Petra, A. Erdélyi, E. Lammel, P. Scherk, M. H. Stone, R. L. Wilder, K. Mahler, S. Picard. Mezi autory je i mistrný Edmund Landau, který měl vliv na našeho velkého a nadmíru přesného pracovníka v oblasti matematické analýzy V. Jarníka.

V 65. ročníku je přehledný text E. Čecha „Topologické prostory“ — zřejmý zárodek jeho budoucí knihy a důkaz toho, že přes mezinárodní věhlas jeho „*pravda nebyla líná*“ a též „*v rouše českém se vyhledávala*“. Úlohy v Časopise zadává např. B. Pospíšil; mají charakter problémů ze známé Skotské knihy. Naše matematika už může klást vědecké otázky a stavět problémy, které matematiky-specialisty ve světě zajímají. Podobný jev je pozoruhodný a obvykle znamená, že v matematice bylo dosaženo velmi vysoké úrovně. Až do 2. světové války, tj. až do 69. ročníku, je v Časopise stále zachován tento příznivý obraz o stavu naší matematiky. Z autorů, kteří se v Časopise ještě před válkou nově objevují, připomeňme

M. Katětova (Über H-abgeschlossene und bikompakte Räume) a Š. Schwarze, jenž psal o reducibilitě mnohočlenů s celistvými algebraickými součiniteli.

Válka poznamenala naši matematiku velmi podstatně. Tento fakt však na obsahu časopisu z let bezprostředně po válce není znát. Matematika ve svém zrodu je vázána jen na lidský mozek a snad trochu papíru a tužku. Matematické osobnosti známé už z doby před válkou mohly zveřejňovat své práce vzniklé za okupace. V Časopise se objevují i nová jména autorů našich (J. Srb, A. Urban, L. Rieger, A. Špaček, V. Alda, J. Mařík) i zahraničních (A. Winter, L. Godeaux, N. Levinson, Z. Zahorski). V posledním 75. ročníku tradičního Časopisu z roku 1950 je vedle prací B. Bydžovského, E. Čecha, M. Katětova opět několik nových jmen. Mimo jiné je zde i velmi známá práce G. Zlámala o oscilačním kritériu pro diferenciální rovnice.

III. *Obraz naší fyziky na stránkách Časopisu*

Jak jsme již dříve naznačili, je po dlouhou řadu let v každém ročníku Časopisu fyzikálních článků méně než matematických. A zvláště z počátku mají fyzikální články zpravidla jen informativní, pedagogický či přehledný charakter. Z 1. ročníku uvedme pro ilustraci 4 články, a to: J. Krejčí, „Začátky matematické krystalografie“; M. Neumann, „O úkazech povrchového napnutí tekutin“; J. Hervert, „Dioptrika se stanoviska vyšší geometrie“ a K. V. Zenger, „O rychlosti světla v prvcích lučebných“.

Z 2. ročníku uvedme článek Seydlerův „O záření tepla v rozličných ústředích“ a trochu se zastavme u Studničkova článku o Koperníkovi. Studnička se v něm připojil k tehdejším snahám, aby se jméno českého matematika či fyzika objevilo mezi světovými osobnostmi těchto oborů. Tyto snahy uvítaly domněnku, že M. Koperník pocházel z českého rodu vладыků z Koprníku u Mladé Boleslavi. Ostatně cítíme Studničkův vliv i při oznámení uvedeném ve 20. ročníku, že v knihovně Jednoty byl založen odbor zvaný „Sbírka Koprníkova“, který má podávat pokud možno úplný přehled české literární činnosti z oboru matematiky, fyziky a příbuzných věd.

Seydlerův článek „O vypočítání Neptuna“, Studničkův „O přitažlivosti“ či Čubrův „O měření země“ v 3. ročníku jsou buď historickým přehledem, nebo mají elementární charakter. Je zajímavé, že v tomto ročníku Studnička volně překládá z italštiny článek V. Laudi „O kyvadle cykloideálním a kruhovém“, i když by podobný článek jistě snadno napsal např. A. Seydler.

S prvním článkem Koláčkovým se setkáváme v Časopise v 6. ročníku stejně jako s článkem astronoma G. Grusse. Z dalších ročníků jmenujme články Seydlerovy (O Plateauových pokusech, O novější anglické literatuře elektřiny a magnetismu (Faraday a Maxwell), Historický rozvoj problému tří těles, O životě a působení Rogera Josefa Boškoviče, O základních rovnicích theorie pružnosti) a články Koláčkovy (Elementární dedukce zákonů gravitačních. Základové theorie elektrostatiky, O elektrometrech, Stručný náčrtek nynějšího stavu theoretické optiky se zřetelem k pracem vlastním v tomto oboru¹³⁾). V tomto období se do seznamu autorů zařazují meteorolog F. Augustin a fyzik Jos. A. Theurer (O nejnovějších pracích v oboru zářivé energie, O elektrických oscilacích¹⁴⁾) astronom F. Nušl (Rozbor Huygensova spisu *Traité de la lumière*) a geofyzik V. Láska (Poznámka o jisté úloze astronomické).

Filozofická fakulta Karlovy univerzity se vždy snažila vyslovovat svá konstruktivní stanoviska k rozsahu a obsahu středoškolské látky z matematiky a fyziky. Pokud jde o fyziku, nalézáme ve 20. ročníku dva zásadní články z pera osob s velkou autoritou profesorů této fakulty, a to Seydlerův článek „Glossy k učební látce fysiky na středních školách“ a Strouhálův článek „O vyučování fysice na středních školách“.

Láskovo zaměření na geofyziku je zřejmé z jeho dvou článků v 22. a 23. ročníku (O odchylce směru tížnice a O tvaru a hutnosti země); plně astronomický charakter mají články Grussovy v 23. a 25. ročníku (O určení geometrických elementů pro dráhy hvězd podvojných a Poznámka k jedné větě z mechaniky nebes). Vedle „zavedených“ autorů, jako byli Studnička (ve svých člancích o fyzice), Seydler a Koláček, se objevují v 25. ročníku

¹³⁾ V 18. roč. — jde o povšechný popis výsledků několika vynikajících prací Koláčkových publikovaných ve *Wiedemann's Ann. der Physik und Chemie*, sv. 32 a 34.

¹⁴⁾ Jde o 19. roč. z roku 1890 a pojednává se zde především o Hertzových pokusech.

dvě nová jména, jejichž nositelé se výrazně zapsali do dějin Jednoty a naší fyziky vůbec; jde o Vl. Nováka (O galvanickém odporu vismutu v magnetickém poli, Jednička tepelného množství, O elektrickém teploměru) a F. Nachtikala, tehdy posluchače filozofie (Dvě věty aritmetické). V tomto ročníku je nutno ocenit článek Lerchův „O řešení rovnice Keplerovy metodou iterační“ také proto, že se zabývá problematikou důležitou pro astronomii.

Na dalších třech ročnících 26.—28. je zajímavá skutečnost, že až na jeden, resp. dva články jsou zde jen matematická pojednání. V ročníku 29. dochází k zlepšení, asi třetina článků (co do počtu) je fyzikálních, mezi nimi 45 stránkové pojednání Strouhalovo „Váhy a vážení“ převzaté z jeho „Mechaniky“, která v témže roce vyšla. V 31. ročníku se setkáváme se dvěma články Kučerovými (tehdy „*assistant velkovévod. vysokých škol v Darmštatě*“), a to „O užívání pevné kyseliny uhličitě při fysikálních demonstracích“ a „Poznámka k nauce o redukované délce lineárního magnetu“. Další články Kučerovy „Vedení elektřiny v hustých plynech“ a „Poznámka k povrchovému napětí“ publikované v Časopise po 10 letech, tj. v 41. ročníku, jsou podstatně podnětějšího charakteru.

V 31. ročníku vyšetřuje A. Dittrich (tehdy stud. filozofie) „Jak třeba zvoliti vazby a síly, aby soustava jimi daná dala se realizovati“, v 40. ročníku, tj. v roce 1911, pak též autor studuje „Vliv principu relativnosti na formu rovnic vektorového pole“, ke kterému se Dittrich často vrací, stejně jako A. Libický. Na stránkách 38. ročníku proběhla ostrá diskuse mezi prof. Novákem z techniky brněnské a prof. Felixem z techniky pražské. Podnětem byla Novákova kritika Felixovy přednášky „O zjevu Hallově“ na IV. sjezdu přírodopytčů a lékařů v Praze v červnu r. 1908. Tato diskuse „Novák kontra Felix“, která se protáhla i do dalšího ročníku, vyústila v otázku velikosti změny odporu rtuti v magnetickém poli, především z experimentální stránky. V nekrologu na prof. Felixe v 62. roč. Časopisu prof. Nachtikal (který byl přítelem prof. Felixe a z dlouhodobého působení v Brně byl i s prof. Novákem v přátelských vztazích) přiznává, že v hlavních otázkách měl pravdu Novák.

Z 39. a 40. ročníku je na místě uvést dvě práce Posejpalovy s názvem „O tak zvaných galvanometrických a thermomagnetických efektech

a elektromotorických silách magnetisace“ a „Lenardova theorie fosforescence“. Následující 41. ročník je zajímavějšími fyzikálními pracemi „nabit“. Vedle zmíněných Kučerových prací jsou to pojednání: A. Žáček, „Nový přístroj k objektivní demonstraci polarisace lomem a odrazem“ a „Odvození Einsteinova addičního theoremu pro skládání rychlostí paralelních“¹⁵); B. Macků, „Srovnávání kapacit kvadrantním elektrometrem“; F. Nachtikal, „O vlivu dopružování na kmity pružných těles,“; V. Posejpal, „O fosforoskopu vibračním“; F. Záviška, „Poznámka k měření Hallova zjevu“.

V 42. a 43. ročníku nalézáme vedle Posejpalovy práce „Jednoduchý kahan spektrální“ článek B. Hostinského „Poznámky o geodetických čarách na rotačních plochách“, dále pak pojednání Heinrichovo „Příspěvek k theorii Darwinových oscillujících satellitů“, Kučerovo „O významu charakteristik pro výklad zjevů výbojových“ a Záviškovo přihlášení se k teorii relativity „O principu relativnosti“. Z následujících válečných ročníků uvedme aspoň práce Žáčkovy (Odvození Kaufmannovy podmínky stability, Experimentální důkaz Ampérových molekulárních proudů), Posejpalovu (O fluorescenci par jodových), Macků (Výroba elektrických oscillací dynamoelektrickými stroji), dvě práce Hostinského (Absolutní minimum při odrazu světla, O těžných křivkách (jsou zřejmě míněny těžnice)) a krásné Záviškovo pojednání „O étheru“. Z nových jmen se objevuje K. Teige (Zákon pro lom silového pole symetrické vlny drátové). A je zde také velmi zajímavá práce, jejímiž autory jsou matematik Petr a astronom Nechvíle, „Dvě poznámky ke speciálnímu případu problému tří těles“.

V prvních ročnících po první světové válce můžeme sledovat diskusi dvou astronomů „Svoboda kontra Heinrich“ (zdá se, že prof. Heinrich v osobě doc. J. Svobody, pozdějšího profesora na fakultě speciálních nauk ČVUT, našel rovnocenného partnera) a vedle dvou „běžných“ prací J. Zahradníčka (Z fyzikálního praktika a Rubensova trubice) a práce Teigeovy (Příspěvek k integraci Maxwellových rovnic) i dvě práce Trka-

¹⁵⁾ Jde zřejmě o využití jedné z grupových vlastností speciální Lorentzovy transformace, ovšem r. 1912 byl pojem grupy ve fyzice prakticky neznámý. Vždyť např. Max Born r. 1908 ještě neznal ani Einsteinovu práci o speciální relativitě, tj. „Elektrodynamik ...“.

lovy (O kontaktním odporu a Poznámka k hydrodynamice vazkých tekutin), z nichž první má vazbu na autorovo ruské zasetí (během něhož se r. 1918 prací z tohoto oboru habilitoval na universitě v Permi, takže byl vlastně prvním Čechem, který byl sovětským docentem). Dále stojí za zmínku práce Nachtikalova „Theorie dopružování“ a jedny z prvních prací Hostinského fyzikálního charakteru „O pružnosti atomů“ a „O akustických spektrech“.

V Žáčkově práci „Užití elektronových lamp při pokusech s mluvícím obloukem a mluvícím kondensátorem“ můžeme vycítit, že se již blíží ke „své“ problematice, stejně jako v několika pracích Trkalových o kvantizaci a struktuře atomů, resp. molekul. Z autorů 51. ročníku připomeňme J. Velíška (Experimentální příspěvek k problému turbulentního proudění kapalin) a J. Šafránka (Závislost refrakce plynu na tlaku (s novými výsledky pro kyslík)). Z „nových“ autorů v 52. ročníku uveďme B. Kladiivo (studuje charakter kmitů ve dvou spřažených kruzích). V tomto a v následujícím ročníku pokračuje Závíška článkem „Elektromagnetické vlny na dielektrickém drátu“ v problematice vlnových řešení Maxwellových rovnic zahájené vlastně již během první světové války pracemi zveřejněnými v Rozpravách II. třídy České akademie (o „vlnovodech“).

Z 53. roč. v roce 1924 jmenujme dva „nové“ autory, a to J. Pantoflíčka („Zrcadlový přístroj k určení okamžiku, kdy dvě libovolné hvězdy mají stejnou zenitovou vzdálenost“) a J. Nussbergra („Stanovení rosného bodu záření“). Tento ročník je však významný především dvěma pracemi, a to Žáčkovým sdělením „Nová metoda k vytvoření netlumených oscilací. Předběžná zpráva“ a Závíškovou kritikou „K předešlému článku prof. Hostinského“ a „K doslovu prof. Hostinského“.

Začneme prací Žáčkovou a z důvodů objektivity uveďme její hodnocení v nedávno vyšlém článku Jamese E. Brittaina, The magnetron and the beginnings of the microwave age. *Physics Today*, Vol. 38, No. 7 (July 1985), str. 60: „Důležitý objev, že magnetron v konstantním magnetickém poli může generovat oscilace velmi vysokých frekvencí, byl oznámen r. 1924, ale stal se v USA obecně známým teprve r. 1928. Český fyzik Augustin Žáček pozoroval magnetronové oscilace o vlnové délce 29 cm.“ Magnetronové oscilace znovu objevil Japonec Yagi; na jeho příslušné

oznámení reagoval Žáček překladem svého článku v Zs. f. Hochfrequenz-technik 32 (1928), str. 172 a zřejmě prioritu svého objevu dokázal. Tehdy v podstatě začíná radarová technika.

Zastavme se u Záviškovy „diskuse“ o relativitě s Hostinským. Prof. Hostinský z brněnské university se nikdy netajil svým záporným stanoviskem k teorii relativity (odmítal ovšem i kvantovou mechaniku, když se na fyzikální scéně objevila), které znovu vyložil při recenzi Einsteinovy knížky „Vier Vorlesungen über Relativitätstheorie“ v Časopise. Ve zmíněných člancích Záviška ukazuje, že ze strany Hostinského jde o zásadní nepochopení, založené „na omylech velmi vážných“, které pochopitelně podrobně rozebírá. Pro další postoj Hostinského snad uvedme větu z odpovědi Hostinského (v 54. ročníku) na určité poznámky A. Dittricha. Hostinský píše, že čtenář „... nebude nucen obírat se vlastnostmi Einsteina elastického časoprostoru“; nedozví se ovšem ničeho o „podivuhodných možnostech, jež v nových prostoro-časových teoriích dřímají“, zato však budou jeho „výpočty na srozumitelném základě“. A uvedme i připomínku Dittrichovu: „Polemiku našich předních teoretiků v Praze i v Brně sledoval jsem s napnutou pozorností. To nebyla jen „výměna názorů“! Je-li princip správný, znamená to, že v Brně se nepěstuje, není-li správný, znamená to, že v Praze se zaměstnáváme nesmysly.“

V 54. ročníku objevujeme opět řadu jmen: F. Běhounek, „Výzkum termálního radioaktivního pramene v Jáchymově“ (v následujícím ročníku je od něho „Nová metoda kvantitativního určení radonu“), J. Zahradníček, „Měření indexu lomu metodou polarizační“, J. Sahánek, „O netlučených vlnách Hertzových“ a M. Valouch, „O buzení světla srážkami“ (podle přednášek dr. J. Francka napsal Miloslav Valouch). V 55. ročníku Časopisu jsou práce Z. Horáka „Odvození fyzikálních zákonů z principů energetických“, V. Santholzera „Měření krátkých poločasů radioaktivních prvků elektroskopem“, dále pak obsah přednášky (na Karlově universitě) Čechoameričana A. F. Kovářika (profesora na Yale University) „Výsledky experimentálních metod statistických a jejich význam pro moderní fyziku“ a konečně článek Pierra Weisse „Tři přednášky o magnetismu“ (byly předneseny v Praze, překlad pořídil J. Šafránek).

V 56. ročníku se do seznamu autorů odborných (vědeckých) článků

vedle Z. Horáka, Santholzera a Lásky (O zpracování výsledků fyzikálního měření) zařazují J. Hrdlička (O křivkách isoaktinických a časových pro záření monochromatické), M. Hampl (Poznámka k těžné řetězovce) a V. Petržílka matematickou prací z oboru jeho disertace u prof. Petra (O singularitách řady mocninné, ležících na kružnici konvergenční). A. Libický, autor řady příspěvků věnovaných hlavně obecné relativitě, zde má přehledný článek „Dvacet let teorie relativnosti“. A konečně se mezi autory Časopisu objevuje i jméno V. Dolejška, který ve společném článku V. Dolejšek a K. Gawalowski, „Příspěvek k měření absorpce v tenkých vrstvách“ zahajuje značně rozsáhlou řadu prací svých a spolupracovníků na stránkách Časopisu; v této práci jde o určité zdokonalení ionizační komory.

Na Schrödingerovu vlnovou mechaniku, objevivší se na fyzikální scéně r. 1926, kladně reaguje v 57. a 58. ročníku V. Trkal. V 57. ročníku nalézáme též samostatnou Valouchovu práci „Elektrický oblouk nízkého napětí ve směsi rtuťových par a argonu“ vedle toho je zde článek Horákův (Tření v hmotných systémech) a Hostinského (O základních úlohách počtu pravděpodobnosti). Z prací v 58. ročníku uveďme V. Nechvíle „Hypothesa hvězdných proudů a hypothesa elipsoidální“ a V. Pospíšil „Odvození Einsteinových vzorců pro Brownův pohyb z impulsů molekulárních rázů“; zřejmě zde jde o problematiku související s tzv. pasážní metodou rozvinutou Fürthem, tehdy profesorem na německé univerzitě v Praze. Konečně připomeňme příspěvek Jacquesa Hadamarda „Huyghensův princip“ (v titulu bylo vskutku „ h “), obsah čtyř přednášek tohoto francouzského matematika sestavený Hostinským (šlo o dvě přednášky na univerzitě v Praze a dvě na univerzitě v Brně).

V 59. ročníku zaznamenáváme Petržílkův „přestup“ z matematiky na fyziku: projevuje se jednak společnou prací se Žáčkem „Metoda k měření koeficientu vzájemné indukce“, jednak samostatnou rozsáhlejší prací „Příspěvek k teorii spřažených oscilačních kruhů“. „Rádiové“ problematice je věnován článek J. Sahánka „Jednoduchý vysílač pro vlny od 3 do 1 metru“.

Ze 60. ročníku uveďme předně práci Závíškovu „K teorii odrazu světla na kovech“, v níž uvádí na pravou míru řadu Zahradníčkových

závěrů, a vedle toho Zahradníčkovu práci „Akustická měření Rayleighovou deskou“.

Ročník 61. je pozoruhodný z více důvodů. Předně jsou zde tři práce z „Dolejškovy laboratoře“, a to: V. Dolejšek - V. Kunzl, „Iontové trubice jako zdroj X-spekter i spekter optických“, V. Dolejšek - M. Engelmannová, „Mikrofotometrické studium „ionisačních“ linií K-serie“ a A. Němejcová, „Inversní kombinované účinky X-paprsků a katodových paprsků“, dále článek V. Petržílka, „O piezoelektrických vlastnostech křemene a jejich užití v oboru vysokofrekvenční techniky“ ukazující, že jeho autor nalézá na řadu let „svou“ problematiku, a dva články astronomické od H. Slouky (O rozměrech vesmíru a jeho instabilitě) a B. Šternberka (Zkoumání starodálského reflektoru — zde je míněn reflektor na hvězdárně ve Staré Ďale na Slovensku). A konečně zde jsou dva články Posejpalovy — „Stanovení absorpčních skoků v oboru X-paprsků“ a „Strhování světla pohybem prostředí“ — a jejich kritika od obou profesorů teoretické fyziky na Karlově universitě, tj. Trkalovy „Poznámky k článku p. prof. Posejpalova „Stanovení ...“ a Záviškovy „Poznámky k článku p. prof. Posejpalova „Strhování ...“, v nichž je Posejpalova představa o světovém (světelném) éteru podrobena nesmlouvavé kritice.

Z nových autorů se v 62. ročníku představuje E. Kašpar, „Elektromagnetické vlny na dielektrických drátech“ (stejný název má i práce J. Lišky v 63. a S. Lásky v 66. ročníku; jde o experimentální ověřování teoretických výsledků Záviškových), Z. Kopal, „Ohyb světla v gravitačním poli Slunce“ a A. Zátopek, „Příspěvek k experimentálnímu vyšetřování energetických poměrů ve dvou induktivně sprzęžených oscilačních kruzích“. Trkal zde má článek „Důkaz existence kladného elektronu“ (pojmenování pozitron se objevilo o něco později).

V 63. ročníku uveďme ze dvou prací Dolejškových aspoň „O modifikaci Moseleyho zákona pro prvky stabilní konfigurace“, dále práci V. Kunzla - J. Köppela „Nová metoda pro přesnější měření mřížkové konstanty krystalu“ (její rozšíření je podáno ve společné práci F. Bouchala a V. Dolejška v následujícím ročníku) a konečně článek J. Potočka „K Brownovu pohybu torsního zrcátka“. Týž autor má v 65. ročníku pojednání „Huygensův princip v teorii vedení tepla“. Dále je zde Petržíl-

kův článek „O torsních kmitech kruhových desek“ hodně poplatný práci Grammelově z Zs. f. angew. Math. u. Mech. 5 (1925), str. 193, Kunzlova práce „Některé slabé linie N-serie u U, Th a Bi“ a článek M. Jahody „Oscilace triodového magnetronu“. Mezi „novými“ autory se v 66. ročníku Časopisu objevují jména Slavík a Janíček z Dolejškova Spektroskopického ústavu KU. Jde o práce J. M. Bačkovského a J. B. Slavíka „Nový manometr s flegmatickou kapalinou a měření nízkých napětí par“ a V. Dolejška a B. Janička „Podmínky pro výboj v iontové trubici“. Novým autorem na stránkách Časopisu je i R. Fürth, „K teorii difuze radioaktivních látek“.

Ročník 67. z r. 1938 obsahuje tři práce z Dolejškova ústavu. Především společnou práci J. Bačkovského - V. Dolejška „O rozlišovací mohutnosti paprsků X na plasticky deformovaných krystalech a o emisní době vzniku K_{α} mědi a molybdenu“, dále článek M. Bačkovského a M. Neprašové „O fokusačním spektrografu s plasticky deformovaným krystalem a o výsledcích v K_{β} skupině molybdenu“ a příspěvek A. Němejcové-Kochanovské „Vliv nedokonalé štěpnosti na přesnosti měření ve spektroskopii paprsků X“. Relativně velká řada prací je z astronomie, jejich autory byli V. Guth, Z. Horák, Z. Kopal, F. Link, J. M. Mohr, V. Nechvíle, Z. Sekera, J. Svoboda a B. Šternberk. V 68. roč. je práce M. Rozsívala „Některé výsledky s novou fokusační metodou užívající Seemannova bříty“, v 69. roč. práce V. Dolejška — J. Ježka „O separování slabých nediagramovaných čar K-serie“, V. Dolejška - V. Vranského „O L-serii prvků Ta, W a Pt“ a A. Kochanovské - J. Brože „Metoda bez štěrbin o velké světelnosti ke studiu polykrystalitů paprsky X“, všechny z Dolejškova Spektroskopického ústavu.

Ze 70. ročníku (r. 1941) jmenujme čtyři práce, a to: J. Bačkovský, „Příspěvek ke kvalitativní a kvantitativní analýze pomocí absorpčních spekter“, V. Dolejšek - A. Brandejský, „O limitní citlivosti spektrální při užití čítače fotonů a fotografické desky“, A. Vašíček, „Polarimetrické rozdělení látek a výpočet optických konstant“ a J. Zahradníček, „Kyvy spřažených netlumených kyvadel torsních“. V ročníku 71. (r. 1946) najdeme jen dvě práce s fyzikální tematikou; F. Link, „Meteorický výzkum vysoké atmosféry“ a I. Šimon, „Elektromagnetické vlny na drátu s isolačním

obalem“ (jde o další experimentální práci ověřující Záviškovu teorii). V následujících dvou ročnících vycházejí Linkovy studie meteoritů, jednou ve spolupráci s O. Petráčkem a podruhé s A. Bumbou. Z „nových“ autorů v 72. ročníku uvedme práci Z. Matyáše „Theorie vlivu uspořádání atomů na elektrický odpor slitiny“, A. Vaška, „Příspěvek k pěstování jedincových krystalů hexagonálního selenu“ a L. Zachovala „Příspěvek k teorii fotografického intermitenčního zjevu“. Vedle Z. Matyáše (Elektronické specifické teplo hliníku) a I. Šimona (Měření permeability a feromagnetické resonance při ultrafrekvencích) se v 73. ročníku přihlašuje mezi autory Časopisu V. Vand prací „Theorie viskozity suspenzí a roztoků. Vliv malých rozměrů částic“. Ze 74. ročníku připomeňme dvě práce: M. Rozsívál, „Elektronová strukturní analýza“ a V. Santholzer, „Několik poznámek k rozptylu neutronů v moderátorech“. Poslední „společný ročník s matematikou“, tedy 75. ročník z r. 1950, obsahuje tři původní fyzikální články: I. Úlehla, „K teorii vlastní energie elektronu“, J. Zahradníček - F. Kozumplík, „Strouhalův vztah mezi rychlostí větru a výškou třecích tónů“ a A. Zátopek, „Dynamické zvětšení seismografu buzeného nárazem tvaru $\lambda^n e^{-\lambda \tau} \tau^n$ “. To je poslední fyzikální práce v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky.

IV. Pokračovatelé Časopisu

Tím naše pouť po stránkách Časopisu končí. Chtěli jsme ukázat, v jakých podmínkách vznikl a rostl, jakou problematikou z matematiky a fyziky se obíraly generace našich předchůdců, jaké byly jejich reakce na vývoj ve světě a jak se snažily naši matematické a fyzické prospět. Díky nezištné práci autorů a zanícení redaktorů se obsah Časopisu rozrůstal do hloubky i šířky. Zůstal nám zachován jedinečný dokument, na němž jsme aspoň zčásti mohli předvést, jak u nás matematicko-fyzikální poznání nabývalo na kvalitě, pestrosti a osobitosti. Rychlý, až závratný rozvoj matematiky a fyziky v poválečném období vedl k prudkému vzrůstu nároků na publikační možnosti nazývanému často „publikační explozí“. V mezinárodních i národních časopisech dochází k jejich diferenciaci a zakládání časopisů s náplní speciálních oborů matematiky a fyziky. Před tímto problémem byl by brzy stanul i Časopis, a to tím spíše, že

v sobě zahrnoval oba velké obory — matematiku a fyziku. Problém diferenciací a specializace Časopisu však byl řešen a vyřešen mimo něj, mimo jeho redakční radu i mimo Jednotu. Na počátku padesátých let došlo u nás k hlubokým a zásadním přeměnám i v kultuře, školství a ve vědě. A tyto přeměny způsobily výrazné změny ve vydávání matematických a fyzikálních časopisů. Došlo tehdy především k významnému institucionálnímu rozvoji vědy a posléze k vytvoření Československé akademie věd. V ní se konstituovaly vědecké ústavy, které představovaly novou vědeckou a organizační základnu a převzaly i řadu úkolů v oblasti ediční činnosti. (Ostatně i sama Jednota se stává vědeckou společností v rámci ČSAV.) Nově vzniklé ústavy se staly vydavateli i matematických a fyzikálních periodik. Důležitou funkci v oblasti exaktních věd, kterou vydáváním Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky Jednota zastávala více než tři čtvrtě století (75 ročníků Časopisu), převzaly nyní státní instituce. Jednota se tehdy se „svým“ Časopisem jen velmi nerada loučila; z dnešního pohledu lze ovšem říci, že by sotva byla sama schopna rozvinout, diferencovat a vydavatelsky zajistit Časopis do té potřebné šíře, v níž dnes publikují všechny jeho časopisy — pokračovatelé.

V nich můžeme právem spatřovat pokračovatele tradice založené a rozvíjené Jednotou. Za přímé „matematické“ pokračování periodika vydávaného Jednotou je považován Časopis pro pěstování matematiky, jehož první ročník (rok 1951) nese číslo 76. Vydává jej Ústředí výzkumu a technického rozvoje (Ústřední ústav matematický) a jeho redaktorem v čele mimořádně velkého redakčního sboru byl F. Vyčichlo (1905—1958).

Zároveň začaly v roce 1951 pod redakcí V. Jarníka vycházet mezinárodní verze tohoto časopisu s podtitulem *Czechoslovak Mathematical Journal* a ruská mutace s podtitulem *Чехословацкий математический журнал*. Od roku 1953 pak začíná vycházet jediný mezinárodní časopis, co do obsahu zcela nezávislý na Časopisu pro pěstování matematiky, s názvem *Czechoslovak Mathematical Journal*. Jsou v něm zveřejňovány články pouze v cizích jazycích a uvádí vedle vlastního číslování ročníků také v závorce číslování, které navazuje na sled ročníků původního časopisu Jednoty. Vydavatelem je Matematický ústav ČSAV; počínaje ročníkem 78 vydává tento ústav i Časopis pro pěstování matematiky.

Obdobná byla situace s fyzikálními pokračovateli Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky. Ústřední ústav fyzikální v Praze začíná v roce 1951 vydávat čtvrtletník Československý časopis pro fyziku a — s jistým počátečním zpožděním — překlady většiny jeho obsahu do ruštiny (Čechoslovackij fizičeskij žurnal) a angličtiny (Czechoslovak Journal of Physics), všechny jako nové časopisy od prvních ročníků s podtitulem „Časopis pro pěstování matematiky a fyziky, roč. 76“ na vnitřní straně obálky. Prvním vedoucím redaktorem byl J. M. Bačkovský.

Od roku 1953, kdy se po vzniku Československé akademie věd vydavatelem časopisů stává Ústav technické fyziky (pozdější Ústav fyziky pevných látek), vycházejí již jen dva časopisy, oba jako dvouměsíčníky. Prvním je Československý časopis pro fyziku (ve 3. ročníku se dokonce objevilo záhlaví Časopis pro pěstování fyziky) s příspěvky v češtině nebo slovenštině. Druhým je jeho cizojazyčná verze Čechoslovackij fizičeskij žurnal — Czechoslovak Journal of Physics, která uveřejňuje překlady většiny původních prací a dopisů redakci, a to buď do ruštiny nebo do angličtiny, němčiny či francouzštiny. Čs. čas. fys. publikuje kromě toho také zprávy a recenze knih. Tato struktura obou časopisů trvá do roku 1959, kdy se cizojazyčná verze stává samostatným obsahově nezávislým časopisem, od r. 1961 navíc jako měsíčník, i když s nezměněným ročním stránkovým rozsahem. Od poloviny šedesátých let se do ní již požadovaly příspěvky přímo i v cizích jazycích, překlady zprostředkovávala redakce jen výjimečně. Postupně je zavedeno rozlišující označení sekce A pro domácí a sekce B pro mezinárodní časopis a od roku 1966 je v nich vztah k někdejšímu časopisu Jednoty připomínán již jen poznámkou „Založen jako Časopis pro pěstování matematiky a fyziky v roce 1872“.

V polovině šedesátých let, tedy 15 let po rozdělení Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky mají jeho pokračovatelé ve fyzice roční rozsah zhruba 600 — 1040 stran, tj. asi čtyřikrát větší. Uvážíme-li, že v Čas. pěst. mat. fys. zaujímaly fyzikální příspěvky jen menší část obsahu (zhruba 30%), jsou tato čísla svědectvím o značném vzrůstu publikační aktivity našich fyziků v tomto období. Podíl zahraničních příspěvků byl přitom menší než 10%.

Je přirozené, že snaha po mezinárodní publicitě vedla k soustředování

významnějších prací v Czechosl. J. Phys. Čs. čas. fys. netrpěl v důsledku toho sice nedostatkem příspěvků, zato však nedostatkem čtenářů — počet jeho předplatitelů povážlivě klesal. Tato skutečnost přivedla časopis k organizačním a koncepčním změnám počínaje od ročníku 18 (1968). Především byl pro Čs. čas. fys. ustanoven zvláštní vedoucí redaktor a od roku 1969 působila i oddělená redakční rada (do té doby měly oba časopisy téhož vedoucího redaktora a redakční rady byly v podstatě totožné.) Nový redaktor Z. Málek (1930—1984) vytvořil navíc redakční kruh — skupinu aktivních spolupracovníků na redigování časopisu. Nová koncepce vycházela z přesvědčení, že nadále nemůže hlavní význam fyzikálního časopisu v češtině a slovenštině spočívat v publikování úzce speciálních originálních výsledků. Naopak by se měl orientovat na fyziky s jejich obecnými zájmy, nikoliv s jejich zájmy jakožto fyziků specializovaných a poskytovat jim přehledné a aktuální informace ze všech oborů fyziky a ze života fyziků. Důsledné uplatnění tohoto pojetí započalo v ročníku 19 (1969): hlavní důraz byl kladen na srozumitelné referativní práce, většinou překládané, na metodické příspěvky a odborné aktuality. Dále se pravidelně objevovaly zprávy z konferencí a pracovišť, články o společenských, filosofických, psychologických aj. aspektech práce fyziků, o historii fyziky, úvahy a eseje i interwiev s významnými fyziky. Byla založena tradice pravidelného otiskování překladů přednášek laureátů Nobelovy ceny. Časopis byl doplněn ofsetovou přílohou („apendix“) s krátkou publikační lhůtou. Vycházejí v něm především aktuální zprávy všeho druhu a různá oznámení. Započalo se s vydáváním tematických čísel — jednou až dvakrát ročně, věnovaných více či méně úzké problematice — např. astronomii, lékařské fyzice, stému výročí A. Einsteina a pod.

Tyto změny měly za následek jednak značné oživení autorské spolupráce s časopisem a setkaly se s velmi kladným ohlasem čtenářů, jednak záhy vzrostl náklad téměř na dvojnásobek. Od roku 1970 je Čs. čas. fys. opět v přímém kontaktu s Jednotou, když se stal volitelným členským časopisem její Fyzikální vědecké sekce — několik let dokonce s členskou slevou předplatného. Appendix od té doby pravidelně uveřejňuje zprávy z FVS JČSMF a JSMF a jako separát je rozesílán všem členům sekce.

Zvláštní pozornost je na stránkách časopisu věnována konferencím čs. fyziků i dalším akcím pořádaným FVS.

U mezinárodního časopisu byl od r. 1968 zjednodušen název na Czechoslovak Journal of Physics a otiskovány v něm práce převážně v angličtině, výjimečně ještě v němčině nebo francouzštině. V roce 1971 začal časopis spolupracovat s Evropskou fyzikální společností a dosáhl oprávnění užívat označení Europhysics Journal. Od roku 1974 jsou v zájmu krátkých publikačních lhůt uveřejňovány dopisy redakci v ofsetové příloze. Po spojení Ústavu fyziky pevných látek ČSAV s Fyzikálním ústavem ČSAV v roce 1979 se vydavatelem obou časopisů stává Fyzikální ústav ČSAV.

Na počátku osmdesátých let, 110 let po vzniku časopisu Jednoty, je tedy situace fyzikálních časopisů, které představují pokračování a rozvinutí tradic Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky, stabilizována. Ustálil se roční rozsah 720 stran u Čs. čas. fyz. a 1440 stran u Czech. J. Phys. Podíl zahraničních autorů v Czech. J. Phys. se zvýšil zhruba na 30%. Nynější skladba časopisů poskytuje rostoucím požadavkům československé odborné veřejnosti dostupné publikační fórum na mezinárodní úrovni a jako pramen přístupných informací účinně napomáhá utužování společenství československých fyziků a přispívá k výchově mladé vědecké generace i k vytváření domácí fyzikální terminologie.

V. *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie a Rozhledy matematicko-fyzikální.*

Časopis Pokroky matematiky, fyziky a astronomie (PMFA) vznikl v roce 1956 jako přímý pokračovatel časopisu Sovětská věda — matematika, fyzika, astronomie, jenž se spolu s ostatními časopisy „Sovětská věda“ tehdy rušil. Hned v úvodním čísle byla zdůrazněna určitá kontinuita v základních cílech obou časopisů. Zatímco však časopisy „Sovětská věda“ ve všech jejich odborných řadách byly časopisy v podstatě překladové, měl se časopis PMFA zaměřit na původní články domácích a zahraničních autorů — a překlady ze zahraničních časopisů se měly stát spíše výjimkou. Původní funkce se měla rozšířit na informace o výsledcích matematicko-

fyzikálních věd z celého světa. Tuto možnost zřízení nového časopisu věnovaného matematice a fyzice velmi uvítala Jednota, která v době obnovení činnosti pocítovala naléhavou potřebu časopisu, jenž by jí umožňoval styk s členstvem. Projednání nezbytných formalit s postupným převzetím nového časopisu Jednotou provedl úspěšně tehdejší předseda JČMF prof. Fr. Kahuda (v té době ministr školství).

Redakce určila náplň nového časopisu tak, že „má informovat naši vzdělanou veřejnost o vědeckých výsledcích v matematice, fyzice, astronomii, geofyzice a v přílehlých vědních oborech, propagovat zájem o tyto vědy, pomáhat čtenářům obohacovat vlastní vědomosti a rozšiřovat jejich vědecký rozhled, pomáhat v jejich práci.“ Časopis předpokládal u svých čtenářů alespoň středoškolské vzdělání; měl se obracet také „k technikům v závodech, k propagandistům a lektorům a ke všem vzdělaným laikům“. Zvláštní poslání měl mít mezi učiteli matematiky a fyziky v pomoci při řešení jejich metodických problémů. Tématicky měl přinášet referativní články o stavu a výsledcích jmenovaných vědních oborů, články o historii a vynikajících postavách světové vědy a zprávy o vědeckém životě u nás i v zahraničí, různé aktuality a recenze knih. Zvláštní pozornost měla být věnována filozofickým a ideologickým otázkám. Nebyly tehdy stanoveny žádné úkoly vzhledem k Jednotě československých matematiků a fyziků. (Vydavatelem 1. ročníku bylo Státní pedagogické nakladatelství).

Již od 2. ročníku v roce 1957 se PMFA stávají členským časopisem Jednoty a k úkolům časopisu přibyly informace o činnosti JČMF, články o aplikacích exaktních věd a o různých problémech. V roce 1961 dochází k podstatné reorganizaci celého časopisu. Jeho rozsah byl z finančních důvodů, ale též pro nedostatek původních příspěvků, snížen z původních asi 780 stran přibližně na 350 stran ročně. Nová redakční rada si dala za úkol definitivní přetvoření PMFA v časopis Jednoty, „vybudovat živé a citlivé pojítka členů JČMF, což dosud bylo nejvíce postrádáno“. Vytkla si za úkol dosáhnout v krátké době té úrovně, kterou měly obdobné časopisy zahraniční, například časopis Polské matematické společnosti. Zdůrazňovala se nutnost stálého spojení členů poboček a ostatních orgánů Jednoty s redakcí časopisu. V témže roce byl otištěn nový tematický plán, který se měl stát „účinným nástrojem ke zvyšování úrovně členů Jednoty“. Časopis byl rozčleněn na sedm oddílů: Odborné články z matematicko-fyzikálních věd, Vyučování matematice a fyzice, Zprávy — jubilea — historie, Zajímavosti z vědy a techniky, Nové knihy, Z činnosti

JČMF, Z činnosti čl. astronomické společnosti. Kromě článků o různých oborech matematiky (včetně aplikací) a fyziky (včetně nově vznikajících oborů) se počítalo s články o astronomii, astrofyzice a astronautice. Měly vycházet články filozofické a informace o práci a rozvoji našich vědeckých pracovišť a jejich perspektivách. Byla přijata zásada, že redakce nebude přijímat příspěvky úzce zaměřené nebo sdělení o původních výsledcích autora.

Ne všechny vytčené cíle se však redakci dařilo uskutečňovat a tak se časopis Pokroky postupně stával předmětem kritiky v rámci JČMF; v roce 1969 došlo k určité krizi, kdy se dokonce uvažovalo o zastavení časopisu (vedoucí redaktor E. Kraemer a výkonný redaktor J. Vintera rezignovali na své funkce). Krize však byla překonána. Nový vedoucí redaktor O. Kowalski s nově utvořenou radou (zástupcem vedoucího redaktora pro fyzikální část se stal M. Rozsívál a výkonným redaktorem J. Rohlíček) připravil tématický plán PMFA, v němž byly ponechány téměř všechny body předchozích tématických plánů, nebyla zde však již explicitně zdůrazňována astronomie a vědy o Zemi a vesmíru. Objevily se i nové náměty jako například „články o společenské úloze matematicko-fyzikálních věd, o problémech vědeckotechnické revoluce, o vztazích k přírodním vědám, technice a kultuře“, dále pak „články zabývající se organizací a plánováním výzkumu a vědecké přípravy, psychologii a metodikou vědecké práce“.

Podrobněji byla specifikována témata rubriky „Vyučování matematice a fyzice“. V rubrice „Nové knihy“ si redakce stanovila skromnější úkol zaměřit se na recenze knih pedagogického a vědecko-populárního zaměření. V jednom ohledu se redakce vrátila do doby před rokem 1956 tím, že překlady ze zahraniční literatury opět povýšila na jednu z běžných forem své práce. Tato koncepce se osvědčila a je mezi členy obou Jednot stále populární. Nejdůležitější obsahovou změnou oproti předchozímu období bylo obrácení poměru matematiky a fyziky v náplni časopisu ve prospěch matematiky. Tento změněný poměr je stále zachováván nejen vzhledem k určité byt' nevelké převaze matematiků v členské základně Jednoty, ale zejména proto, že matematikové nemají – na rozdíl od fyziků – jiný časopis čtenářského typu.

Od počátku roku 1970 začala vycházet ofsetová Příloha, která přináší pohotovější informace o dění v obou Jednotách a od roku 1973 začaly vycházet Pokroky v nové grafické úpravě. Je škoda, že původní výtvarně bohatá struktura časopisu nemohla být v plné šíři realizována a vlivem stále se zhoršujících pracovních podmínek tiskárny Prometheus je od té doby postupně stále více ochuzována.

Současný časopis PMFA lze charakterizovat jako „čtenářský“, určený širšímu okruhu čtenářů než jsou členové Jednoty, přestože plní dobře roli členského časopisu Jednoty. Tímto svým zaměřením klade ovšem zvýšené

nároky na autory a jejich popularizační schopnosti a i redakční práce je proto poměrně náročná (soustavné sledování zahraničních materiálů vhodných k překladům a vyhledávání příspěvků přednesených na akcích Jednoty je nezbytností). PMFA se snaží dávat do rukou čtenářů argumentační výzbroj pro obhajování významné společenské úlohy matematicko-fyzikálních věd. Nelehkým úkolem časopisu je navazovat kontakt s čtenáři z řad učitelů středních, odborných a základních škol a udržovat jejich zájem.

„Rozhledy matematicko-fyzikální“ (RMF) vznikly pod názvem „Rozhledy matematicko-přírodovědecké“ odštěpením „Přílohy“ Časopisu v ročníku 1921/22, jak jsme již v první části tohoto příspěvku uvedli. Jednota vydávala „Rozhledy“ bez přerušení až do roku 1950/51 (ročník 30). Ročně tak vycházelo pět čísel se stránkovým rozsahem ročníku až 200 stran a v nákladu 2000 výtisků. Jednota se v té době snažila zvětšit rozsah na osm čísel a zvětšit i náklad. Avšak dříve než k tomu mohlo dojít, převzalo „Rozhledy“ počínaje rokem 1952 nově zřízené Nakladatelství ČSAV a snažilo se udělat z nich časopis obdobný časopisu „Vesmír“, tedy nikoliv časopis pro středoškolské studenty a pro potřebu školy, nýbrž pro širší veřejnost. Poněvadž redakci chyběly v tomto směru zkušenosti a celou koncepci časopisu neměla vyjasněnu, ztratily „Rozhledy“ přitažlivost, počet odběratelů klesl a nakladatelství je proto v roce 1955 zastavilo. V roce 1957 se ujalo vydavatelské role „Rozhledů“ ministerstvo školství (ročník 35) a od té doby RMF vycházejí ve Státním pedagogickém nakladatelství za odborné spolupráce Jednoty. V průběhu let se zvětšoval rozsah RMF až na současných 10 čísel po 48 stranách s nákladem převyšujícím 8000 výtisků.

Časopis RMF byl od počátku určen středoškolské mládeži s vyhraňujícím se zájmem o matematiku a fyziku a přinášel proto články elementárního rázu z obou oborů, životopisné medailony o významných přírodovědcích, úlohy k řešení a soutěže o ceny. Jména úspěšných řešitelů úloh a soutěží jsou v časopise uveřejňována. Zveřejnění je pro řešitele poctou, poněvadž se jím dostává do posloupnosti úspěšných matematiků a fyziků, mezi nimiž jsou takřka všichni naši vysokoškolští profesori a vědeckí pracovníci první poloviny našeho století. RMF s tímto rozsahem a úkoly potřebuje široké autorské zázemí z řad učitelů a odborníků z nejrůznějších specializací matematiky a fyziky i z hraničních oborů. Ziskávání zájmu našeho dorostu a cílevědomého rozvíjení aktivního přístupu středoškol-

ských studentů k osvojování odborných poznatků a rozvíjení představ o podstatě a metodách vědecké práce vyžaduje přístupné avšak seriózní zpracování všech příspěvků. Autorská práce pro RMF není tedy lehká a systematické rozšiřování okruhu autorů je pro redakci stálým a naléhavým problémem. Jednota na podporu redakční rady a vedoucího redaktora prof. E. Kraemera zřídila v roce 1981 zvláštní třicetičlennou odbornou skupinu pro péči o RMF pod vedením J. Šedivého. Členové této skupiny se sami stávají přispěvateli a získávají k autorství další spolupracovníky především z okruhu svých pracovišť. Redakce RMF získala formou ankety od důvěrníků JČSMF na středních školách informace o postoji studentů k časopisu a náměty na jeho zdokonalení. Anketa ukázala zájem o články přizpůsobené i nižším ročníkům středních škol, o rozšíření počtu úloh, problémů a zajímavostí, o články z historie obou oborů, články o aplikacích a o perspektivách uplatnění dorostu. Od svého jubilejního 60. ročníku změnila RMF svou obálku i grafickou úpravu, zřídily nové rubriky a snažily se o zajištění vícebarevného tisku (možnosti tiskárny to však nedovolily). Současný rozvoj obou vědních oborů, rychlý vzrůst výpočetní a experimentální techniky, změny učebních osnov a společenská potřeba stále většího počtu mladých odborníků a učitelů bude vyžadovat uvážené proměny RMF a bude klást nové nároky na redakční radu, odbornou skupinu a obětavé autory.

Uzavíráme tímto náš příspěvek, v němž jsme se pokusili přiblížit podmínky vzniku a rozvoje Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky, ukázat na jeho významnou roli v národní kultuře, doložit, jak vydatným zdrojem je Časopis pro poznání vývoje české matematiky a fyziky, a konečně vyložit, jak se v nové době rozvětvil do současné sítě matematických a fyzikálních časopisů různého odborného zaměření a čtenářského určení. Příspěvek — již tak dosti obsáhlý — doplňujeme přílohou s přehledem redaktorů, redakčních rad a redakčních kruhů.

ročník	redaktoři	redakční rada
1.—10. 1872—1881	F. J. Studnička	G. Blažek, Em. Weyr, M. Neumann, A. Seydler
11.—12. 1882—1883	Ed. Weyr	
13.—33. 1884—1904	A. Pánek	
34.—35. 1905—1906	K. Petr (M) B. Kučera (F)	
36.—38. 1907—1909	K. Petr (M) B. Kučera (F) L. Červenka (P)	
39.—49. 1910—1920	K. Petr (M) B. Kučera (F) K. Rychlík (P)	
50. 1921	B. Bydžovský (M) B. Kučera (F)	
51.—54. 1922—1925	B. Bydžovský	K. Petr, F. Závíška, A. Žáček
55.—60. 1926—1931	B. Bydžovský	K. Petr, F. Závíška, A. Žáček, J. Friedrich
61.—63. 1932—1934	B. Bydžovský (M) A. Žáček (F) J. Friedrich (P) M. Valouch (Věstník)	(M) E. Čech, K. Petr, K. Rychlík (F) V. Dolejšek, B. Hostinský, F. Závíška

ČASOPIS PRO PĚSTOVÁNÍ MATEMATIKY A FYSIKY (redakce)

ročník	redaktoři	redakční rada
64.—66. 1935—1937	V. Jarník (M) F. Závíška (F)	(M) B. Bydžovský, E. Čech, V. Hlavatý, M. Kössler, K. Rychlík (F) V. Dolejšek, B. Hostinský, M. A. Valouch, A. Žáček
67. 1938	V. Jarník (M) M. A. Valouch (F)	(M) O. Borůvka, B. Bydžovský, E. Čech, V. Hlavatý, V. Kořínek, M. Kössler, K. Rychlík (F) V. Dolejšek, B. Hostinský, J. Sahánek, F. Závíška, A. Žáček
68.—70. 1939—1941	V. Jarník (M) M. A. Valouch (F)	(M) O. Borůvka, B. Bydžovský, E. Čech, V. Hlavatý, V. Knichal, V. Kořínek, M. Kössler, K. Rychlík, F. Vyčichlo (F) V. Dolejšek, B. Hostinský, J. Sahánek, F. Závíška, A. Žáček
71.—72. 1946—1947	V. Jarník (M) M. A. Valouch (F)	(M) O. Borůvka, B. Bydžovský, E. Čech, V. Hlavatý, B. Hostinský, V. Knichal, V. Kořínek, M. Kössler, Š. Schwarz, F. Vyčichlo (F) J. Bačkovský, R. Brdička, D. Ilkovič, F. Link, Z. Matyáš, V. Trkal, J. Velišek, A. Žáček
73.—74. 1948—1949	V. Jarník (M) M. A. Valouch (F) <i>odb. redaktor:</i> K. Havlíček Z. Pírko	(M) O. Borůvka, B. Bydžovský, E. Čech, V. Hlavatý, B. Hostinský, V. Knichal, V. Kořínek, M. Kössler, Š. Schwarz, F. Vyčichlo (F) J. Bačkovský, R. Brdička, D. Ilkovič, F. Link, Z. Matyáš, V. Trkal, J. Velišek, A. Žáček
75. 1950	V. Jarník (M) M. A. Valouch (F)	(M + F) V. Alda, J. Beneš, B. Gruber, V. Hruška, M. Katětov, V. Kunzl, J. Mařík, V. Petržílka, V. Pták, M. Rozsíval, A. Urban, A. Zátopek

ročník	redaktoři	rečakční rada
76.—77. 1951—1952	F. Vyčichlo	V. Alda, F. Balada, J. Bilek, O. Borůvka, B. Bydžovský, E. Čech, B. Gruber, K. Havlíček, K. Hruša, V. Jarník, M. Katětov, V. Knichal, V. Kořínek, M. Kössler, K. Koutský, J. Mařík, J. Metelka, L. Mišík, J. Novák, V. Pleskot, V. Pták, Š. Schwarz, A. Urban, R. Zelinka, O. Zich
78. 1953	M. Katětov <i>zástupce:</i> J. Mařík	E. Čech, O. Borůvka, V. Jarník, V. Knichal, V. Kořínek, J. Novák, Š. Schwarz, O. Vejvoda, F. Vyčichlo
79.—80. 1954—1955	I. Babuška <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	O. Fischer, V. Knichal, J. Kurzweil, J. Mařík, L. Mišík, Z. Nádeník, F. Nožička, L. Rieger, A. Špaček, O. Vejvoda, F. Vyčichlo, M. Zlámal
81.—83. 1956—1958	J. Kurzweil <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	I. Babuška, I. Černý, V. Fabian, M. Fiedler, J. Mařík, L. Mišík, Z. Nádeník, L. Rieger, K. Svoboda, O. Vejvoda, F. Vyčichlo, K. Winkelbauer
84.—85. 1959—1960	J. Kurzweil <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	I. Babuška, J. Bečvář, I. Černý, V. Fabian, M. Fiedler, M. Jiřina, J. Mařík, L. Mišík, Z. Nádeník, L. Rieger, K. Svoboda, O. Vejvoda, V. Vilhelm, F. Vyčichlo, K. Winkelbauer
86.—89. 1961—1964	J. Kurzweil <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	I. Babuška, J. Bečvář, M. Fiedler, J. Fuka, M. Jiřina, J. Mařík, L. Mišík, Z. Nádeník, J. Sedláček, M. Sova, K. Svoboda, F. Vyčichlo, K. Winkelbauer, F. Zitek
90.—93. 1965—1968	J. Kurzweil <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	I. Babuška, J. Bečvář, M. Fiedler, J. Fuka, M. Jiřina, J. Mařík, L. Mišík, Z. Nádeník, J. Sedláček, M. Sova, K. Svoboda, K. Winkelbauer, F. Zitek
94.—95. 1969—1970	J. Kurzweil <i>zástupce:</i> J. Fuka <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	I. Babuška, J. Bečvář, M. Fiedler, J. Fuka, M. Jiřina, J. Mařík, L. Mišík, Z. Nádeník, J. Sedláček, M. Sova, K. Svoboda, K. Winkelbauer

ČASOPIS PRO PĚSTOVÁNÍ MATEMATIKY (redakce)

ročník	redaktoři	redakční rada
96. 1971	L. Mišík <i>zástupce:</i> F. Zítek <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	J. Bečvář, I. Černý, J. Kurzweil, Z. Nádeník, J. Sedláček, M. Sova, A. Urban, V. Vilhelm, K. Winkelbauer
97.—105. 1972—1980	F. Zítek <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	J. Bečvář, I. Černý, J. Kurzweil, L. Mišík, Z. Nádeník, J. Sedláček, M. Sova, A. Urban, V. Vilhelm, K. Winkelbauer
106.—109. 1981—1984	F. Zítek <i>zástupce:</i> Š. Schwabík <i>výk. redaktor:</i> A. Šonská	V. Alda, J. Bečvář, I. Černý, M. Hušek, K. John, J. Kurzweil, V. Lovicar, L. Mišík, Z. Nádeník, F. Neuman, J. Sedláček, M. Sova, V. Vilhelm, K. Winkelbauer

CZECHOSLOVAK MATHEMATICAL JOURNAL (redakce)

ročník	redaktoři	redakční rada
1.—2. 1951—1952	V. Jarník	O. Borůvka, B. Bydžovský, E. Čech, K. Havlíček, M. Katětov, J. Kaucký, V. Knichal, V. Kořínek, M. Kössler, J. Mařík, J. Metelka, J. Novák, V. Pleskot, Š. Schwarz, V. Truksa, A. Urban, F. Vyčichlo
3. 1953	E. Čech <i>zástupce:</i> V. Knichal <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	O. Borůvka, V. Jarník, M. Katětov, V. Kořínek, J. Mařík, J. Novák, Š. Schwarz, O. Vejvoda, F. Vyčichlo
4.—6. 1954—1956	E. Čech <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	O. Borůvka, V. Jarník, M. Katětov, V. Kořínek, K. Koutský, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz, O. Vejvoda, F. Vyčichlo

ročník	redaktoři	redakční rada
7.—10. 1957—1960	E. Čech <i>zástupce:</i> J. Mařík <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	O. Borůvka, V. Jarník, M. Katětov, V. Kořínek, K. Koutský, J. Kurzweil, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz, O. Vejvoda, F. Vyčichlo
11.—12. 1961—1962	J. Mařík <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	O. Borůvka, M. Fiedler, J. Hájek, J. Jakubík, V. Jarník, M. Jiřina, M. Katětov, J. Klapka, V. Kořínek, * K. Koutský, J. Kurzweil, J. Nečas, J. Novák, V. Pták, L. Rieger, Š. Schwarz, A. Švec
13.—14. 1963—1964	J. Mařík <i>výk. redaktor:</i> J. Holubář	O. Borůvka, M. Fiedler, J. Hájek, J. Jakubík, V. Jarník, M. Jiřina, J. Klapka, V. Kořínek, J. Kurzweil, J. Nečas, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz, A. Švec
15.—19. 1965—1969	J. Mařík <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	O. Borůvka, M. Fiedler, J. Hájek, J. Jakubík, V. Jarník, M. Jiřina, J. Klapka, V. Kořínek, K. Koutský, J. Kurzweil, J. Nečas, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz, A. Švec
20. 1970	J. Mařík <i>zástupce:</i> A. Švec <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	O. Borůvka, M. Fiedler, J. Hájek, J. Jakubík, V. Jarník, M. Jiřina, J. Klapka, V. Kořínek, J. Kurzweil, J. Nečas, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz
21. 1971	A. Švec <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	O. Borůvka, M. Fiedler, J. Hájek, J. Jakubík, J. Klapka, V. Kořínek, J. Kurzweil, J. Nečas, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz
22.—28. 1972—1978	A. Švec <i>zástupce:</i> M. Fiedler <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	O. Borůvka, J. Hájek (<i>do r. 1977</i>), J. Jakubík, J. Klapka (<i>do r. 1977</i>), V. Kořínek, J. Kurzweil, J. Nečas, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz

CZECHOSLOVAK MATHEMATICAL JOURNAL (redakce)

ročník	redaktoři	redakční rada
29.—30. 1979—1980	M. Fiedler <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	O. Borůvka, J. Jakubík, V. Kořínek, J. Kurzweil, J. Nečas, J. Novák, V. Pták, Š. Schwarz, A. Švec
31.—34. 1981—1984	M. Fiedler <i>zástupce:</i> J. Král <i>výk. redaktor:</i> V. Doležal	O. Borůvka, Z. Frolík, P. Hájek, J. Jakubík, I. Kolář, V. Kořínek (<i>do r. 1981</i>), J. Kurzweil, P. Mandl, J. Nečas, B. Novák, J. Novák, B. Pondělíček, V. Pták, Š. Schwarz, A. Švec

ČESKOSLOVENSKÝ ČASOPIS PRO FYZIKU (redakce)

ročník	redaktoři	redakční rada (redakční kruh)
1.—2. 1951—1952	<i>hlavní redaktor:</i> J. M. Bačkovský	J. Beneš, V. Kunzl, A. Kochanovská, Z. Matyáš, K. Míšek, V. Petržílka, Z. Pírko, M. Rozsival, M. A. Valouch, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
3. 1953	<i>ved. redaktor:</i> J. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> K. Míšek	J. Beneš, J. Fischer, D. Iľkovič, A. Kochanovská, V. Kunzl, Z. Matyáš, V. Petržílka, Z. Pírko, M. Rozsival, M. A. Valouch, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
4.—7. 1954—1957	<i>ved. redaktor:</i> J. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> K. Míšek	J. Beneš, D. Iľkovič, A. Kochanovská, J. Kaczér, V. Kunzl, Z. Matyáš, V. Petržílka, Z. Pírko, M. Rozsival, M. Valouch (<i>jen 4. roč.</i>), A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
8.—9. 1958—1959	<i>ved. redaktor:</i> J. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> K. Míšek	J. Beneš, J. Garaj, A. Kochanovská, J. Kaczér, V. Kunzl, J. Pačes, V. Petržílka, Z. Pírko, M. Rozsival, L. Trlifaj, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek

ročník	redaktoři	redakční rada (redakční kruh)
10. 1960	<i>ved. redaktor:</i> V. Votruba <i>výk. redaktor</i> K. Mišek	J. Bačkovský, J. Beneš, J. Garaj, A. Kochanovská, J. Kaczér, V. Kunzl, J. Pačes, V. Petržilka, M. Rozsival, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek
11.—12. 1961—1962	<i>ved. redaktor:</i> V. Votruba <i>výk. redaktor:</i> M. Závětová	J. Bačkovský, J. Beneš, J. Garaj, A. Kochanovská, J. Kaczér, V. Kunzl, K. Mišek, J. Pačes, V. Petržilka, M. Rozsival, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek
13.—14. 1963—1964	<i>ved. redaktor:</i> J. Tauc <i>výk. redaktor:</i> L. Červinka	J. Bačkovský, J. Garaj, A. Kochanovská (<i>jen 13. roč.</i>), J. Kaczér, V. Kunzl, J. Kvasnica, K. Mišek, Č. Muzikář, J. Pačes, J. Pernegr, M. Petráš, V. Petržilka, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek
15. ¹⁾ 1965	<i>ved. redaktor:</i> J. Tauc <i>výk. redaktor:</i> L. Červinka	J. Bačkovský, J. Garaj, J. Kaczér, V. Kunzl, J. Kvasnica, K. Mišek, Č. Muzikář, J. Pačes, J. Pernegr, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek
16. 1966	<i>ved. redaktor:</i> F. Kroupa <i>výk. redaktor:</i> L. Červinka	J. Bačkovský, A. Delong, J. Fousek, J. Kaczér, J. Krempaský, M. Matyáš, K. Mišek, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, J. Tauc, J. Tichý, L. Trlifaj, A. Vašíček
17. 1967	<i>ved. redaktor:</i> F. Kroupa <i>výk. redaktor:</i> L. Červinka	J. Bačkovský, A. Delong, J. Fousek, J. Kaczér, J. Krempaský, J. Kvasnica, M. Matyáš, K. Mišek, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, J. Tauc, J. Tichý, L. Trlifaj
18. ²⁾ 1968	<i>ved. redaktor:</i> Z. Málek <i>výk. redaktor:</i> L. Červinka	<i>redakční kruh:</i> A. Fingerland, R. Gerber, P. Chaloupka, K. Kuchař, K. Mišek, L. Pátý, Z. Plajner, S. Vepřek <i>redakční rada:</i> J. Bačkovský, A. Delong, J. Fousek, J. Kaczér, J. Krempaský, F. Kroupa, J. Kvasnica, M. Matyáš, K. Mišek, L. Pátý, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, J. Tauc, J. Tichý, L. Trlifaj

ČESKOSLOVENSKÝ ČASOPIS PRO FYZIKU (redakce)

ročník	redaktoři	redakční rada (redakční kruh)
19. 1969	<i>ved. redaktor:</i> Z. Málek <i>zást. ved. red.:</i> L. Pátý <i>výk. redaktor:</i> J. Janta	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, L. Červinka, A. Fingerland, J. Fischer, R. Gerber, J. Niederle <i>red. rada:</i> O. Benda, J. Daniel-Szabó, R. Donocik, J. Ďurček, A. Fingerland, Z. Frait, R. Gerber, V. Janovec, J. Komrska, F. Kroupa, S. Krupička, K. Kuchař, V. Majerník, M. Matyáš, K. Mišek, Z. Plajner, S. Šafrata, A. Tirpák
20. 1970	<i>ved. redaktor:</i> Z. Málek <i>zást. ved. red.:</i> L. Pátý <i>výk. redaktor:</i> J. Janta	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, L. Červinka, A. Fingerland, J. Fischer, V. Kamberský, P. Lichard, J. Niederle <i>red. rada:</i> O. Benda, J. Daniel-Szabó, R. Donocik, J. Ďurček, A. Fingerland, Z. Frait, R. Gerber, V. Janovec, J. Komrska, F. Kroupa, S. Krupička, V. Majerník, M. Matyáš, K. Mišek, Z. Plajner, S. Šafrata, A. Tirpák
21. 1971	<i>ved. redaktor:</i> Z. Málek <i>zást. ved. red.:</i> L. Pátý <i>výk. redaktor:</i> J. Janta	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, J. Celý, J. Fischer, P. Lichard, J. Niederle, M. Závětová <i>red. rada:</i> J. Daniel-Szabó, J. Ďurček, Z. Frait, M. Hytha, V. Janovec, J. Kvasnica, M. Matyáš, K. Mišek, J. Peřina, Z. Plajner, S. Šafrata
22.—23. 1972—1973	<i>ved. redaktor:</i> Z. Málek <i>zást. ved. red.:</i> L. Pátý <i>výk. redaktor:</i> J. Janta	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, J. Celý, J. Fischer, P. Lichard, J. Niederle, A. Ryska, M. Závětová <i>red. rada:</i> J. Daniel-Szabó, J. Ďurček, Z. Frait, M. Hytha, V. Janovec, J. Kvasnica, M. Matyáš, K. Mišek, J. Peřina, Z. Plajner, S. Šafrata
24. 1974	<i>ved. redaktor:</i> Z. Málek <i>zást. ved. red.:</i> M. Matyáš <i>výk. redaktor:</i> J. Janta	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, J. Celý, J. Dvořák, J. Fischer, S. Kalavský, J. Niederle, L. Pátý, A. Ryska, M. Závětová <i>red. rada:</i> J. Daniel-Szabó, J. Ďurček, Z. Frait, M. Hytha, P. Chmela, V. Janovec, J. Kvasnica, M. Matyáš, K. Mišek, L. Pátý, Z. Plajner, S. Šafrata

ročník	redaktoři	redakční rada (redakční kruh)
25. 1975	<i>ved. redaktor:</i> J. Dvořák <i>zást. ved. red.:</i> A. Ryska <i>výk. redaktor:</i> J. Janta	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, J. Celý, J. Fischer, M. Chvojka, S. Kalavský, Z. Málek, M. Matyáš, J. Niederle, L. Pátý, M. Závětová <i>red. rada:</i> J. Daniel-Szabó, J. Ďurček, Z. Frait, M. Hytha, P. Chmela, V. Janovec, J. Kvasnica, Z. Málek, M. Matyáš, K. Mišek, L. Pátý, Z. Plajner, S. Šafrata
26. 1976	<i>ved. redaktor:</i> J. Dvořák <i>zást. ved. red.:</i> A. Ryska <i>výk. redaktor:</i> J. Janta	<i>red. kruh:</i> J. Celý, J. Fischer, M. Chvojka, S. Kalavský, J. Komrska, M. Matyáš, J. Niederle, L. Pátý, A. Ryska, M. Závětová <i>red. rada:</i> J. Daniel-Szabó, J. Ďurček, Z. Frait, M. Hytha, P. Chmela, V. Janovec, J. Kvasnica, Z. Málek, M. Matyáš, K. Mišek, L. Pátý, Z. Plajner, S. Šafrata
27. 1977	<i>ved. redaktor:</i> J. Dvořák <i>zást. ved. red.:</i> A. Ryska <i>výk. redaktor:</i> M. Chvojka	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, J. Celý, J. Fischer, J. Janta, S. Kalavský, J. Komrska, M. Matyáš, J. Niederle, L. Pátý, V. Roskovec, M. Závětová <i>red. rada:</i> J. Daniel-Szabó, J. Ďurček, Z. Frait, M. Hytha, P. Chmela, V. Janovec, J. Kvasnica, Z. Málek, M. Matyáš, K. Mišek, L. Pátý, Z. Plajner, S. Šafrata
28.—29. 1978—1979	<i>ved. redaktor:</i> J. Dvořák <i>zást. ved. red.:</i> A. Ryska <i>výk. redaktor:</i> M. Chvojka	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, J. Celý, J. Fischer, J. Janta, S. Kalavský (<i>jen 28. roč.</i>), J. Komrska, M. Matyáš, J. Niederle, L. Pátý, V. Roskovec, V. Trnovcová, M. Závětová <i>red. rada:</i> jako v roč. 27.
30.—32. 1980—1982	<i>ved. redaktor:</i> J. Dvořák <i>zást. ved. red.:</i> V. Roskovec <i>výk. redaktor:</i> M. Chvojka	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, J. Celý, J. Fischer, J. Janta, J. Komrska, M. Matyáš, J. Niederle, L. Pátý, A. Ryska, V. Trnovcová, M. Závětová <i>red. rada:</i> jako v roč. 27.—29.

ČESKOSLOVENSKÝ ČASOPIS PRO FYZIKU (redakce)

ročník	redaktoři	redakční rada (redakční kruh)
33.—34. 1983—1984	<i>ved. redaktor:</i> J. Dvořák <i>zást. ved. red.:</i> V. Roskovec <i>výk. redaktor:</i> M. Chvojka	<i>red. kruh:</i> J. Bičák, V. Brabec, J. Celý, L. Červinka, J. Fischer, J. Chýla, J. Janta, J. Komrská, M. Matyáš, J. Niederle, L. Pátý, A. Ryska, V. Trnovcová, M. Závětová <i>red. rada:</i> J. Čajko (<i>jen 33. roč.</i>), Z. Frait, P. Chmela, V. Janovec, J. Krempaský, J. Kubátová, J. Kvasnica, P. Lukáč, Z. Málek, M. Matyáš, Z. Plajner, S. Šafrata

- 1) Od tohoto ročníku je k názvu připojováno buď „A“ anebo „sekce A“.
- 2) Zde se prvně objevují pojmy redakční kruh a redakční rada; před tím na těchto místech byla uváděna jen redakční rada.

Redakční kruh je skupina spolupracovníků vedoucího redaktora, která se schází k projednání obsahu každého čísla a zejména přispívá k vyhledávání autorů a vhodné tematiky.

Redakční rada tohoto časopisu projednává především výroční zprávu vedoucího redaktora a doporučuje hlavní zaměření obsahu časopisu.

CZECHOSLOVAK JOURNAL OF PHYSICS

ČECHOSLOVACKIJ FIZIČESKIJ ŽURNAL

ročník	redaktoři	redakční rada
1. 1952	<i>hlavní redaktor:</i> J. M. Bačkovský	J. Beneš, V. Kunzl, A. Kochanovská, Z. Matyáš, K. Mišek, V. Petržilka, Z. Pírko, M. Rozsival, M. A. Valouch, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
2. 1953	<i>hlavní redaktor:</i> J. M. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> K. Mišek	J. Beneš, J. Fischer, D. Ilkovič, J. Kaczér, A. Kochanovská, Z. Matyáš, V. Petržilka, Z. Pírko, M. Rozsival, M. Valouch, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
3.—4. 1953—1954	<i>hlavní redaktor:</i> J. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> K. Mišek	J. Beneš, J. Fischer (<i>jen 3. roč.</i>), D. Ilkovič, J. Kaczér, A. Kochanovská, V. Kunzl, Z. Matyáš, V. Petržilka, Z. Pírko, M. Rozsival, M. Valouch, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek

ročník	redaktoři	redakční rada
5. 1955	<i>hlavní redaktor:</i> J. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> F. Janouch	J. Beneš, D. Ilkovič, A. Kochanovská, J. Kaczér, V. Kunzl, Z. Matyáš, V. Petržílka, Z. Pírko, M. Rozsival, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
6.—7. 1956—1957	<i>hlavní redaktor:</i> J. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> S. Damašková	J. Beneš, D. Ilkovič, A. Kochanovská, J. Kaczér, V. Kunzl, Z. Matyáš, K. Mišek, V. Petržílka, Z. Pírko, M. Rozsival, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
8.—9. 1958—1959	<i>hlavní redaktor:</i> J. Bačkovský <i>výk. redaktor:</i> J. Pačes	J. Beneš, J. Garaj, J. Kaczér, A. Kochanovská, V. Kunzl, K. Mišek, V. Petržílka, Z. Pírko, M. Rozsival, L. Trlifaj, A. Vašíček, V. Votruba, L. Zachoval, A. Zátopek
10. 1960	<i>hlavní redaktor:</i> V. Votruba <i>výk. redaktor:</i> J. Pačes	J. Bačkovský, J. Beneš, J. Garaj, J. Kaczér, A. Kochanovská, V. Kunzl, K. Mišek, V. Petržílka, M. Rozsival, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek
11.—12. 1961—1962	<i>hlavní redaktor:</i> V. Votruba <i>výk. redaktor:</i> J. Šternberk	J. Bačkovský, J. Beneš, J. Garaj, J. Kaczér, A. Kochanovská, V. Kunzl, K. Mišek, J. Pačes, V. Petržílka, M. Rozsival, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek
13. 1963	<i>hlavní redaktor:</i> J. Tauc <i>výk. redaktor:</i> V. Sochor	J. Bačkovský, J. Garaj, J. Kaczér, V. Kunzl, J. Kvasnica, K. Mišek, Č. Muzikář, J. Pačes, J. Pernegr, M. Petráš, V. Petržílka, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek
14.—15. 1964—1964	<i>hlavní redaktor:</i> J. Tauc <i>výk. redaktor:</i> V. Sochor	J. Bačkovský, J. Garaj, J. Kaczér, V. Kunzl, J. Kvasnica, K. Mišek, Č. Muzikář, J. Pačes, J. Pernegr, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, L. Trlifaj, A. Vašíček, L. Zachoval, A. Zátopek

CZECHOSLOVAK JOURNAL OF PHYSICS

ČECHOSLOVACKIJ FIZIČESKIJ ŽURNAL

ročník	redaktoři	redakční rada
16. 1966	<i>hlavní redaktor:</i> F. Kroupa <i>výk. redaktor:</i> J. Vlachý	J. Bačkovský, A. Delong, J. Fousek, J. Kaczér, J. Krempaský, M. Matyáš, K. Mišek, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, J. Tauc, J. Tichý, L. Trlifaj, A. Vašíček
17. 1967	<i>hlavní redaktor:</i> F. Kroupa <i>výk. redaktor:</i> J. Vlachý	J. Bačkovský, A. Delong, J. Fousek, J. Kaczér, J. Krempaský, J. Kvasnica, M. Matyáš, K. Mišek, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, J. Tauc, J. Tichý, L. Trlifaj
18. 1968	<i>hlavní redaktor:</i> F. Kroupa <i>výk. redaktor:</i> J. Vlachý	J. Bačkovský, A. Delong, J. Fousek, J. Kaczér, J. Krempaský, J. Kvasnica, Z. Málek, M. Matyáš, K. Mišek, L. Pátý, M. Petráš, Z. Plajner, M. Seidl, J. Tauc, J. Tichý, L. Trlifaj
19.—20. 1969—1970	<i>hlavní redaktor:</i> F. Kroupa <i>výk. redaktor:</i> J. Vlachý	J. Beneš, V. Drahoš, J. Fousek, I. Hrivňák, J. Kaczér, S. Krupička, J. Kvasnica, Z. Málek, M. Seidl, L. Štourač, J. Tauc, J. Tichý (<i>jen 19. roč.</i>), L. Trlifaj, V. Votruba
21.—32. 1971—1982	<i>hlavní redaktor:</i> J. Kvasnica <i>zástupci hl. red.:</i> J. Fousek a S. Krupička <i>výk. redaktor:</i> J. Vlachý	V. Bezák, V. Drahoš (<i>roč. 21.—28.</i>), V. Dvořák, J. Fousek, H. Gränicher, J. Kracík, S. Krupička, Z. Málek, M. Ožvold, M. Rákoš, K. W. H. Stevens, L. Štourač, I. Tarján, L. Valenta, Š. Veis (<i>roč. 21.—31.</i>), K. Závěta
33.—34. 1983—1984	<i>hlavní redaktor:</i> J. Kvasnica <i>zástupci hl. red.:</i> J. Fousek a S. Krupička <i>výk. redaktor:</i> J. Vlachý	M. Blažek, J. Fousek, H. Gränicher, J. Kracík, J. Kratochvíl, S. Krupička, J. Kudrnovský, M. Rákoš, L. Smrčka, K. W. H. Stevens, L. Štourač, I. Tarján, A. Tříška, K. Vacek